

Beate Herregården

Gatelagsfotball i risikozonen?

Universitetet i Sørøst-Norge

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Institutt for ...

Postboks 235

3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2019 Beate Herregården

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Sammendrag

Gatelagsfotballen i Norge er et relativt nytt fenomen og er et tilbud til mennesker som sliter, eller som tidligere har slitt med rusrelaterte utfordringer. Det norske gatelagstilbudet skiller seg fra andre internasjonale *street soccer-tilbud* ved at det norske tilbudet avgrenser seg til mennesker som opplever utfordringer knyttet til rus. Det finnes per i dag lite forskning på feltet. De studiene som er foretatt tar i hovedsak sikte på å identifisere gatelagsfotballens styrker og positive resultater. I 2018 foretok forskere ved Universitetet i Sørøst-Norge og gatelagsspillere et forskningsprosjekt kalt «*Sosial innovasjon med ball – Recovery på banen. Gatelagsfotball som entreprenøriell rusomsorg*». Forskningsprosjektet var et samarbeid mellom Universitetet i Sørøst-Norges (USN) Senter for psykisk helse og rus (SFPR), Senter for sosialt entreprenørskap og samskapende sosial innovasjon (SESAM) og Fotballstiftelsen (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019). Dette prosjektet ble delt opp i tre ulike delstudier kalt hovedaktiviteter (HA1, HA2 og HA3). Ved å analysere intervjumaterialet til del-studien HA1 *Gatelagsfotball som Recovery på banen-«verdens beste ettervern?»* (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019), og foreta supplerende dybdeintervjuer med spillere og trener, tar min studie sikte på å finne ut av om deltakerne selv identifiserte risikoelementer knyttet til deltakelse i et felleskap som gatelagene representerer.

Under gjennomgangen av det samlede datamaterialet var det tre hovedtemaer om utpekte seg: a) Bekymringer, b) Spenninger i laget, c) Krevende innpass. Disse tre temaene blir kommentert i kapittel 4 og 5.

I likhet med resultatene i fra del-studien *Gatelagsfotball som Recovery på banen-«Verdens beste ettervern?»*, kom det også tydelig frem i min studie at deltakelsen i de ulike gatelagene har hatt stor betydning for mange av spillerne. Enkelte av deltakerne karakteriserte gatelagsfotballen som helt avgjørende i deres arbeid for en rusfri tilværelse mot full recovery. Men til tross for alle suksesshistoriene viser materialet at det også finnes risikoelementer knyttet til deltakelse i gatelagsfotball. Deltakerne i gatelagsprosjektet representerer en sårbar gruppe. Det er lite som skal til for at stemningen innad i gruppene endres og at recoveryprosesser stopper opp. Flere av respondentene fortalte om bekymringer knyttet til det å skulle gå på tvers av tidligere råd om å unngå kontakt med andre personer fra rusmiljøer i deres egne anstrengelser etter et rusfritt liv. Respondentene

fortalte om spenninger og konflikter innad i lagene, og hvordan dette hadde påvirket flere til å falle tilbake til rusmisbruk. Enkelte respondenter fortalte at det kunne være vanskelig for nye spillere å få innpass i laget ettersom lagene var godt etablert og hadde holdt på en stund. Nye spillere med gode fotballferdigheter fikk ofte raskt høy status. Andre spillere fikk dermed mindre spilletid og på denne måten kunne de føle seg tilsidesatt, eller opplevde å være på utsiden av laget.

På bakgrunn av disse funnene synes jeg å kunne identifisere konturer av en tosidighet ved deltakelse i gatelagsfotball. På den ene siden er gatelagssatsningen en suksesshistorie som åpenbart har bidratt til at mange har oppnådd målet om en meningsfull og rusfri hverdag. Samtidig kan det argumenteres for at det finnes risikoelementer og triggere forbundet med negative erfaringer ved deltakelse i en slik gruppe. Det er det siste denne studien forsøker å finne mer klarhet i. Ikke fordi det er et dominerende trekk ved gatelagsfotballen, men fordi det virker å være et mindre undersøkt og lite eksponert forhold ved aktiviteten i tidligere forskning, og i den offentlige samtalen om tiltaket.

Det sosiale aspektet ved gatelagssatsningen, forhold knyttet til fysisk helse og det sterke konkurranse-elementet i aktiviteten, er elementer som kan virke helsefremmende i et recoveryperspektiv, men også samtidig være grunnlag for eksklusjon og utenforskap.

Nøkkelord: Felleskap, konkurranseinstinkt, triggere, innpass, risikoelement.

Abstract

Street football is a relatively new phenomenon in Norway and is offered as an activity to people who struggle with, or have previously struggled with, challenges related to substance abuse. The Norwegian organized street team soccer activity (www.fotballstiftelsen.no), differs from other similar international programs in exactly this quality: that it is only offered as an activity to people that struggle with substance abuse problems. As of today, there is therefore little research done on the topic, and the studies that exist have mainly concentrated on identifying the street football's strengths and its positive results. By analyzing materials from the interview of the partial study *HA1; Street team football as Recovery on the turf – "The World's Best Aftercare?"* (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019), and by performing supplementing in depth-interviews with players and a coach, this study intends to find out if the members themselves have identified risk elements related to the participation in such a fellowship as the street teams represent.

Findings:

Examination of the gathered material revealed three main areas of concern: a) Worries about participation in the street team. b) Tension between the members. c) Fitting into the team.

These three topics are commented in detail, in chapters four and five.

In the same way as the partial study *Gatelagsfotball som Recovery på banen-«Verdens beste ettervern?»* this study also found participation in the different street teams was very important for many of the players. Some players characterized the street team football as crucial in their path towards a substance free existence and complete recovery.

In spite of all the success stories, the analysis and the following discussion also show that there are risk elements attached to the participation of the different street teams. The members of this project are a vulnerable and fleeting group. The internal mood of the group is subject to quick changes. Many of the member spoke about worry attached to going against the established advice to avoid all contact with environments connected to substance abuse on their path to a life free from the same. The informants also told about

conflicts in the teams, and how this has affected some players to fall back on drug abuse. Some of the informants reported that it could be difficult for new players to feel included in the team, when the teams were well established and had been going for a while. New players with good skills often quickly received high status, but this could change when other players as a result got less time on the pitch, and therefor felt set aside.

On the basis of these findings, one can possibly see the contours a duality when it comes to the participation in street team football. On one side, the street team initiative is a success story that has contributed so that many have reached their goal of a meaningful and substance free life. At the same time, it can be argued that there are triggers and risk elements attached to participation on such a group. The social aspects of the street teams, the betterment of physical health and the growth of competition instinct are all elements that can work both protective or risk evoking manner.

Key words: Fellowship, competition instinct, triggers, inclusion, risk element

Forord

Arbeidet med denne masteravhandlingen har vært en lærerik, utfordrende og ikke minst en krevende prosess. I løpet av arbeidet med oppgaven har jeg møtt mange fantastiske mennesker, både fotballspillere, trenere og ansatte ved USN.

Tusen takk til veileder Lars Ueland Kobro for gode innspill og råd i arbeidsprosessen. Å skrive en masteravhandling er en tidkrevende oppgave, noe som ikke alltid er forenlig med familie og arbeidsliv. Tusen takk til barna mine Kristoffer, Marthe og Halvor, for at dere har holdt ut lange arbeidsdager og at mamma har måttet arbeide i feriene. Jeg vil også takke øvrig familie, kjæreste, venner og kollegaer for deres tålmodighet og gode innspill.

«I did it»

Bø, 5/3-2019

Beate Herregården

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	11
1.1	Gatelagenes opprinnelse	11
1.2	Gatelagsfotball i Norge	15
1.3	Problemstilling	17
1.4	Oppgavens struktur	18
2	Teori	20
2.1	Et lite bakteppe	20
2.2	Norsk forskning om gatelagsfotball.....	20
2.3	Internasjonal forskning om gatelagsfotball	25
2.5	Recovery	29
2.6	Selvoppfatning, tilhørighet, mestring og maktstrukturer.	33
2.7	Teorier i møte med gatelagsfotballen.....	39
3	Metode	42
3.1	Kvalitativ metode/intervju	42
3.2	Datainnsamlingen	43
3.3	Intervjuguide	45
3.4	Etterarbeid.....	47
3.5	Forskningsetikk, reliabilitet , validitet og refleksivitet.....	48
4	Forskningsfunn/analyse	51
4.1	Analysens hensikt.....	51
4.2	Bekymringer	52
4.3	Spenninger i laget.....	53
4.4	Innpass.....	56
5	Diskusjon.....	59
5.1	Bekymring for deltakelse i gatelagsfotball.....	59
5.2	Interne spenninger i laget.....	62
5.3	Innpass i laget.....	64
6	Spor av konklusjoner og noen tråkk videre.....	68
6.1	Kan gatelagenes velsignelse også være deres «forbannelse»?	68

6. 2 Noen tanker om videre forskning på gatelagsfotball:.....	70
Referanser	71
VEDLEGG.....	76
Vedlegg 1. Samtykkeskjema	76
Vedlegg 2 Intervjuguide.....	80
Vedlegg 3 Godkjenning fra NSD.	83

1 Innledning

Gatelagsfotballen i Norge er et lavterskeltilbud for personer som har slitt, eller som sliter med rus. Målet med gatelagsfotballen er at idrettens inkluderende vesen skal kunne være med på å bidra til at deltakerne opplever meningsfulle hverdager og økt mestring (fotballstiftelsen.no, 2019). Denne oppgaven ser nærmere på mulige risikofaktorer ved deltakelse.

1.1 Gatelagenes opprinnelse

Opprinnelsen til den internasjonale gatelagsfotballen også kalt «Street Soccer Football» var et tilbud som opprinnelig ble rettet mot hjemløse personer som gjerne opplevde samtidige utfordringer knyttet til rusmisbruk og psykiske helseutfordringer (Pringle A. , 2009).

Gatelagsfotballen i Norge skiller seg imidlertid fra internasjonale gatelagstilbud ved at den kun er beregnet for mennesker som sliter med rus (Hystad, 2017). I norsk kontekst er gatelagssatsningen et relativt nytt fenomen som først ble startet av Frelsesarmeen. Blå-Kors og Kirkens bymisjon har i kjølvannet av dette hatt egne fotballaktiviteter tilknyttet Frelsesarmeen (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). I 2011 startet Fredrikstad Fotballklubb opp et gatelag for personer som slet med utfordringer knyttet til rus. På bakgrunnen av de positive erfaringene og entusiasmen fra spillerne selv, og med gode erfaringer fra fotballklubben, spredte interessen seg raskt. (Tonholm, 2017). Fotballstiftelsen ble opprettet som en organisatorisk overbygning for Fredrikstad FK, Viking, Vålerenga, Asker, Haugesund, Stabæk og Brann i 2015. Siden har bevegelsen vokst og er i dag (april 2019) på 19 klubber. Opprettelsen av fotballstiftelsen i 2015 bidro til at gatelagene i de 19 ulike klubbene som per i dag er en del av fotballstiftelsens prosjekt fikk en organisering av aktiviteter som kamper og turneringer, i tillegg til et forum der klubbene kunne dele erfaringer knyttet til det å skulle drive et gatelagstiltak.

Selv om aktiviteten har spredt seg, finnes det lite forskning på feltet. Tidligere studier på området tar hovedsakelig sikte på å identifisere gatelagsfotballens styrker. Det finnes dermed få eller ingen studier som tar sikte på å identifisere eventuelle risikoelementer for deltakerne som inngår i slike tiltak. Forskere ved Universitetet i Sørøst-Norge gjennomførte i 2018 et forskningsprosjekt: *Sosial innovasjon med ball – Recovery på banen. Gate-lagsfotball som entreprenøriell rusomsorg*. Dette forskningsarbeidet var et tverrfaglig

prosjekt som resulterte i tre delrapporter. HA1, HA2 og HA3. Denne masteroppgaven arbeider videre med nye perspektiver fra intervjumaterialet i delrapporten i HA1: *Gatelagsfotball som Recovery på banen - «Verdens beste ettervern?»* Selv om den del-rapporten konkluderer med at gatelagsfotballen er et tiltak som ser ut til å ha god effekt for deltakere, sier den også at:

«Det erfares spenninger knyttet til rus, både som passert og som en aktuell utfordring. Forhold knyttet til inklusjon og eksklusjon internt i lagene og i relasjon med omverdenen» (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019, s. 17).

Personer som sliter med rusrelaterte utfordringer har ofte samtidige utfordringer knyttet til psykisk helse. Forekomsten av psykiske lidelser blant personer med utfordringer knyttet til rusmisbruk er svært høy og betegnes ofte som sammensatte-problemer (Landheim, Bakken, & Vaglum, 2002). Tidligere forskning på gatelagsfotball konkluderer med at deltakelse i slike tiltak som det gatelagene representerer kan ha positiv innvirkning på den enkeltes mestring når det kommer til sosialkompetanse, livsmestring og det å inngå i en sosial gruppe. Å skulle være en del av en sosial gruppe kan for deltakere med sammensatte problemer være en stor utfordring ettersom samhandling mellom individer og oppfølging av de spillereglene som er akseptert innad i gruppen er svært viktig (Raaheim, 2002). En vanlig oppfatning av rusavhengige personer er at det er en gruppe som ofte besitter liten grad av sosialkapital (Fugletveit & Tonholm, 2010). Dette henger muligens sammen med de verdier som samfunnet verdsetter og hvilke ressurser som vektlegges av majoritetssamfunnet (Fugletveit & Tonholm, 2010).

Å være en del av et felleskap er et grunnleggende behov hos alle mennesker (Karlsson & Borg, 2013). De kulturelle normene og forventningene som skapes i interaksjon med både signifikante og generelle andre er med på å bidra til en persons egen opplevelse av sosial tilhørighet (Semb, Borg, & Ness, 2016). En persons sosiale kapital handler om personens tilgang til grupper og nettverk bestående av familie, venner, kollegaer og lagkamerater (Imsen, 2005). Identiteten vår er en dynamisk prosess som reguleres av indre og ytre forhold. Disse indre og ytre forholdene benyttes til å differensiere eller sammenligne egne kvaliteter med andre personers kvaliteter. Denne klassifiseringen eller kategoriseringen handler også om hvordan de personene vi sammenligner oss med ser på oss. Kort fortalt påvirkes identiteten vår av våre oppfatninger om hvordan vi oppfatter andre personer og

hvordan disse andre personene oppfatter oss (Jenkins, 2014). Erfaringer og personlig- utvikling er ifølge Deci og Ryans selvbestemmelsesteori et resultat av hvert enkeltmen- neskes samspill med deres sosiale kontekst (Deci & Ryan, 2008). Deci og Ryans selvbe- stemmelsesteori handler i realiteten om indre og ytre motivasjon. Den indre motivasjo- nen kommer i fra individet selv og er med på å bidra til atferd som er ønsket av personen selv. Den indre motivasjonen oppstår ifølge selvbestemmelsesteorien når selvbestem- melse (autonomi), kompetanse og tilhørighet oppfylles (Holm, 2015). Deci og Ryan påpe- ker at det er nærliggende å tenke at det finnes en sammenheng mellom en persons for- mening av egen kompetanse og personens indre motivasjon (Deci & Ryan, 2002). Den menneskelige motivasjonen kan ifølge selvbestemmelsesteorien ha relativt store varia- sjoner. Den kan i prinsippet variere ifra indre motivasjon til ytre motivasjon. I realiteten motiveres vi av en blanding av de to. Selvbestemmelsesteorien legger også stor vekt på det sosiale miljøet menneskene er en del av. Det argumenteres derfor for at teorien til Deci og Ryan er en dialektisk teori der den menneskelige motivasjonen oppstår og opp- trer i samhandling med det kontekstuelle miljøet (Deci & Ryan, 2002).

Et individs identitet har en sentral betydning for hvordan personen opplever tilhørighet (Semb, Borg, & Ness, 2016) . Ifølge sosialkonstruktivister formes mennesket i stor grad av sitt samfunn og sin historie (Berger & Luckmann, 1966). Berger og Luckmann hevder at samhandlingen i samfunnet er med på å skape en felles forståelse for virkeligheten. Dette skjer gjennom flere prosesser der individene ubevisst fanger opp og registrerer samfun- nets regler, normer og forventninger til dem. Gjennom denne ubevisste handlingen be- nytter individene denne informasjonen til å skape eller gjenskape en ny virkelighet. Gjen- nom objektivisering av individenes ubeviste oppfangning av samfunnets normer og struk- turer og deres skapning eller gjenskapning av disse strukturene endres både de sosiale normene og reglene seg til elementer som tas for gitt eller tillegges liten vekt/betydning. På denne måten kan de derfor ses på som objektive (Berger & Luckmann, 1966) (Tjora, 2019).

Dersom vi følger Berger og Luckmanns påpekning av samfunnets påvirkning for identitet og tilhørighet videre, kommer vi raskt over i betraktninger om makt. Hvem har makt til å sette slike rammer som i neste omgang påvirker menneskers selvfølelse og identitet? I sitt forsøk på å beskrive maktstrukturer i samfunnet benytter Pierre Bourdieu begrepet

kapital på en sosiologisk (ikke fiscal) måte. Dette kapitalbegrepet deler Bourdieu igjen opp i tre ulike elementer som han mener er sentrale i samfunnets maktstrukturer. De tre kapitalformene er økonomisk kapital, kulturell kapital og sosial kapital. Disse tre kapitalformene inneholder alle egenskaper som Bourdieu anser som essensielle personlige ressurser (Aakvag, 2008). I følge Bourdieu er de økonomiske ressursene viktige da denne kapitalformen kan benyttes til investering, noe som igjen kan bidra til økonomisk gevinst. Den økonomiske kapitalen gir økonomisk makt (Aakvag, 2008). Den kulturelle kapitalen deles opp i to ulike former for kapital. Den ene formen handler om dannelse og smak, mens den andre formen handler om formell utdanning, utdanningstitler og kunnskap (Aakvag, 2008). Den siste av de tre kapitalformene, sosial kapital, vektlegger han individenes sosiale nettverk. Han vektlegger blant annet menneskenes tilgang til familie, venner, naboer og kollegaer. Dersom en person ifølge Bourdieu innehar høy sosial kapital vil dette sannsynligvis være en del av personens habitus, eller personens handlingskompetanse (Aakvag, 2008). Denne handlingskompetansen kan bidra til en persons forventning om mestring. Albert Bandura hevder på sin side, at slike mestringsforventninger kan påvirke en persons motivasjon (Bandura, 1977). Bandura kaller en persons mestringsforventning *Self-efficacy*. *Self-efficacy* deles, ifølge Bandura, inn i to ulike kategorier. Den første kategorien kaller han *efficiacy expectations* eller forventninger til å lykkes. Den andre kategorien kaller han *outcome expectations* eller forventninger til resultatet av handlingen som skal utføres (Imsen, 2005). Dersom man ser Banduras teori om *Self-efficacy* i lys av Bourdieus teori om de tre kapitalformene og makt, kan man kanskje hevde at personer som er i besittelse av høy sosial kapital også har større muligheter for å ha høyere mestringsforventninger eller forventninger til resultatet av handlingen (*efficiacy expectations/outcome expectations*). Dersom en person ifølge Bourdieu er i besittelse av høy økonomisk kapital, ville denne kapitalen kunne investeres i noe som på sikt kan bidra til økonomisk gevinst og som ifølge Bandura vil være med på å påvirke personens forventning om mestring og resultat. Den tredje kapitalformen til Bourdieu handler om en persons besittelse av kulturell kapital eller makt. Denne kulturelle kapitalen som ifølge Bourdieu handler om både dannelse, smak og utdanningskapital kan benyttes av personen til å gjenkjenne verdier og kunnskap som blir verdsatt av majoritetssamfunnet. På denne måten vil en persons forventning om mestring eller forventning om resultatet kunne påvirkes av personens besittelse eller tilgang på kulturell kapital. Dersom man ser

maktbegrepet til Bourdieu i lys av de tre kapitalformene og Banduras Self-efficiency teori, vil man kunne hevde at en person som er i besittelse av en eller flere av de tre overnevnte kapitalformene kan inneha en form for makt. Denne formen for makt vil kunne gi seg til kjenne ved at personen for eksempel inngår i et sosialt nettverk, er i besittelse av kunnskap som blir verdsatt av majoritetssamfunnet eller har økonomisk kapital. Dette er esensielle og viktige faktorer som kan være med på å bidra til å øke mestringsforventningene og troen på å lykkes med eget arbeid eller innsats.

Spillerne i Fotballstiftelsens gatelag har alle sine personlige historier og utfordringer knyttet til rus. Ved å gjennomgå intervjumaterialet fra HA1 *Gatelagsfotball som Recovery på banen - «verdens beste ettervern?»*, supplert med egne dybdeintervjuer ønsker jeg å rette søkelyset i denne avhandlingen opp imot forekomsten av eventuelle risikofaktorer knyttet til deltakelse i et gatelag. Dette vil være interessant å se opp mot en mulig klargjøring av deres motivasjon (Deci og Ryan), deres identitet og tilhørighet (Berger og Luckmann), sosiale maktposisjon i forhold til deres økonomiske, sosiale og kulturelle status/kapital (Bourdieu) og deres mestringsmotivasjon; Self-efficiency (Bandura).

1. 2 Gatelagsfotball i Norge

Gatelagsfotballen i Norge er et lavterskeltilbud for mennesker som av en eller annen grunn befinner seg i marginaliserte eller risikoutsatte posisjoner (Hystad, 2017). «*Et lavterskeltilbud kjennetegnes ved at de som regel er lett tilgjengelige, og at man skal kunne møte opp uten henvisning, i tillegg til at de har høy grad av brukerinvolvering*» (Helsedirektoratet.no, 2019). Slik er det også for de ulike gatelagene i Fotballstiftelsens gatelagsprosjekt. På fotballstiftelsens hjemmesider heter det:

«Gatelagene er et lavterskeltilbud for rusmiddelavhengige, uavhengig av kjønn, etnisitet og seksuell legning. Alle som har eller har hatt utfordringer knyttet til rus og rusrelaterte utfordringer kan delta. Vi skiller ikke mellom jenter og gutter og har ingen aldersgrense. Alle er velkommen» (Fotballstiftelsen.no, 2019).

Ifølge Fotballstiftelsen har fotballen en enorm kraft som virker både inkluderende og engasjerende. Målet er at idrettens inkluderende vesen forhåpentligvis skal kunne bidra til at deltakerne får en bedre hverdag og på sikt føre til at økt mestringssevne og medborger-

skap igjen vil kunne sluse deltakerne ut i arbeidslivet. Trenerne som er involvert i prosjektet er kvalifiserte fotballtrenere og det arrangeres 2-3 treninger pr uke med påfølgende måltid og sosiale aktiviteter. Fotballklubbene stiller med nødvendig utstyr. Det eneste deltakerne trenger å gjøre er å møte opp. Det spiller ingen rolle om man er aktiv rusmisbruker, rusfri eller i en rehabiliteringsfase. Det stilles imidlertid krav om at spillerne skal være rusfrie på trening og kamp.

Tanken er, ifølge fotballstiftelsen, at man skal kunne etablere ett nytt nettverk og føle tilhørighet til noe annet enn rusmiljøet. Fotballstiftelsens visjon er «*Et bedre liv med flere dager uten rus-gjennom fotball, felleskap og glede*» (Fotballstiftelsen.no, 2019). Pr. i dag er det 19 serieklubber som sammen med sine tilhørende kommuner og respektive NAV kontorer arrangerer et slikt lavterskel/gatelagstilbud for rusavhengige (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

Frelsesarmeen startet opp med gatefotball som en del av rusomsorgen allerede i 2005 (frelsesarmeen.no, 2019). Målgruppen til Frelsesarmeens tilbud er hjemløse, rusavhengige og mennesker som også tilhører andre marginaliserte grupper i Norge (frelsesarmeen.no, 2019). Målet med gatefotball-satsningen er ifølge Frelsesarmeen sine nettsider «å skape positiv vekst i spillernes liv gjennom fysisk aktivitet og sosiale samlinger» (frelsesarmeen.no, 2019). Frelsesarmeen har per i dag gatefotballtilbud i Øst-Norge, Vest-Norge og i Nord-Norge. Totalt arrangeres det, ifølge Frelsesarmeen, gatefotball 16 ulike steder i Norge. Selv om tilbudet varierer noe fra sted til sted, har Frelsesarmeens tilbud jevnt over egne treninger og egne lag for både damer og herrer hvert sted. Det arrangeres ikke egen fotballserie for disse lagene men det norske gatelandslaget som etableres i regi av Frelsesarmeen, deltar årlig i verdensmesterskapet i fotball for bostedsløse (Homeless World Cup). Den fotballen som Frelsesarmeen arrangerer er såkalt «binge-fotball» hvor deltakerne spiller fotball på en bane avgrenset av «vant» (vegger) og med håndballmål og bane på størrelse med en håndballbane. Fotballstiftelsens lag spiller fotball på tvers av ordinære fotballbaner, med tilnærmet full-størrelse mål.

1.3 Problemstilling

Gatelagsfotballen i regi av Fotballstiftelsen er en form for «fullskala-fotball». Dette Fotballprosjektet blir per dags dato organisert av eliteseriekubber i de fire øverste divisjonene i norsk fotball. Aktiviteten organiseres av klubbene selv og foregår i klubbens ordinære fasiliteter: på treningsfelt, stadion, i klubbhus, mv. Den norske gatelagsfotballen skiller seg fra andre fotballprosjekter som organiseres gjennom Frelsesarmeen, Kirkens bymisjon og andre sosiale/diakonale organisasjoner på flere måter enn de fysiske rammene. Dette vil bli nærmere omtalt og adressert lenger ut i oppgaven.

I den senere tid har det vært økende oppmerksomhet rundt Fotballstiftelsen i media,¹ i tillegg til at det også har foregått noe forskningsaktivitet knyttet til aktiviteten i Norge. Felles for både medieoppslagene og forskningen er deres svært sterke fokus på gatelagens positive effekt for den enkelte deltaker. Sterke enkelthistorier om personer som har lyktes i sitt arbeid og streben etter en meningsfull og rusfri hverdag blir fortalt i media, og det gjennomgående bildet som både media og forskningen etterlater er positivt.

Jeg fikk selv være med å følge deler av forskningsarbeidet som USN gjennomførte i 2018, som resulterte i to rapporter: *Recovery på banen, Gatelag som samskapende sosial innovasjon i norske kommuner* (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019) og *Gatelagsfotball som Recovery på banen «Verdens beste ettervern?»* (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

Forskningsarbeidet i denne masteravhandlingen ble utført parallelt med at jeg selv fulgte masteremnene i Forebyggende arbeid med barn og unge ved Universitetet i Sørøst-Norge. Dette var med på å skape en undring hos meg, om det virkelig kunne være slik at bildet er så konfliktløst som man kunne få inntrykk av i både media og forskning? Finnes det ingen risikofaktorer knyttet til deltakelse i gatelagsprosjektene? Jeg samrørde meg med forskerne bak «Recovery-studien» og fikk støtte for at også de ville synes det var interessant om jeg gjennom et nytt forskningsarbeid som det en masteroppgave representerer, kunne undersøke nærmere om det var mulig å identifisere slike risikofaktorer.

-
- ¹ <https://www.fotballtreneren.no/nyheter/gatefotballen-gir-livet-mening>
 - <https://www.tb.no/sport/fotball/rus/pengestotte-til-gatefotball-haper-dette-vokser-seg-storre/s/5-76-818246>

Med hjelp fra prosjektledelsen i «recovery-studien» og med kontakt med en av de fire klubbene som er studert i «recovery-arbeidet», fikk jeg anledning til å foreta supplerende intervjuer av personer som hadde vært innom gatelaget og som enten hadde sluttet eller som på ett eller annet tidspunkt hadde gitt uttrykk for vurdering av å ville slutte med gatelagsfotball. Dette er et fokus som hverken Universitetet i Sørøst-Norge-studien eller andre studier av gatelagsfotball i Norge har. Med dette som bakgrunn, og med utgangspunkt i de mulighetene jeg hadde fått tilgang til å undersøke, via materialet som ble stilt til rådighet fra Universitetet i Sørøst-Norge, fokuserte jeg på følgende problemstilling:

Finnes det risikofaktorer ved gatelagssatsingen som er relevante for sårbare personer på en slik måte at det kan føre til at de faller ut av satsningen, eller at de beslutter at gatelagsfotball ikke passer for dem?

Problemstillingen ble så operasjonalisert til de to følgende forskningsspørsmålene:

- 1) *Hva mener spillerne om mulige risikoskapende og beskyttende elementer ved deltagelse i gatelagene?*
- 2) *Har lagets trener(e) et forhold til eventuelle risikoelementer som muligens kan fungere som barriere mot deltagelse, eller faktorer for at deltakere slutter?*

1. 4 Oppgavens struktur

I den første delen av denne masteravhandlingen vil jeg innledningsvis gjøre rede for valg av tema, de ulike forskningsspørsmålene og den konkrete problemstillingen jeg har valgt for oppgaven. I denne første delen vil det i tillegg også redegjøres for hvilken struktur som ble benyttet i forskningsarbeidet.

I den andre delen av oppgaven vil jeg se nærmere på noen aktuelle teoretiske perspektiver som kan være relevante og som kan knytte seg til oppgavens problemstilling og til temaet gatelagsfotball. De aktuelle teoretiske perspektivene som blir gjort rede for i denne delen vil så bli benyttet i forhold til en analyse av oppgavens datamateriale. Både norsk og internasjonal forskning om gatelagsfotball vil bli sett i lys av begreper som selvopfatning, tilhørighet og mestring.

Den tredje delen tar for seg metodevalg og metodiske fremgangsmåter som ble benyttet i oppgaven. Her vil jeg forsøksvis redegjøre for de metodiske valgene og metodene som er benyttet i forhold til datainnsamlingen og etterarbeid i forskningsarbeidet. En kort redegjøring av forskningsetiske perspektiver vil også bli kommentert i denne delen.

Den fjerde delen behandler hovedsakelig de aktuelle og relevante funnene som kan leses ut fra oppgavens totale datamateriale. I denne delen vil også utvalgte sitater fra datamaterialet bli trukket frem og presentert i lys av denne oppgavens kategorier, sammenhenger og kontekst.

I den femte delen av oppgaven vil jeg diskutere funnene fra del fire opp mot den aktuelle og relevante teorien som ble omtalt i del to og knytte dette opp til problemstillingen fra del én.

I den sjette og siste delen av oppgaven forsøker jeg å vise noen spor av det som foreløpig kan kalles konklusjoner, i tillegg til at jeg der redegjør kort for noen interessante perspektiver som jeg ser at det kunne vært interessant å forfølge videre på veien mot enda klarere og bedre underbygget konklusjoner av gatelagsfotballens fascinerende miks av styrke og risiko for menneskers recoveryprosesser.

2 Teori

Gatelagsfotball aktualiserer teorier og teoretiske modeller fra flere sider av samfunnsvitenskapene. I dette kapitlet vil jeg løfte frem de faglige perspektivene som jeg oppfatter som særlig interessante og relevante i lys av oppgavens problemstilling.

2.1 Et lite bakteppe

Til å begynne med var gatelagsfotball, eller «*Street Soccer Fotball*» (Pringle A. , 2009) internasjonalt, et initiativ fra frivillige og humanitære organisasjoner. Tilbudet ble rettet mot hjemløse mennesker som ofte også erfarte samtidige psykiske helse og rusutfordringer (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). Det blir i dag, på verdensbasis, arrangert flere ulike fotballarrangementer for hjemløse innenfor dette opprinnelige konseptet. I Norge var det Frelsesarmeen som først begynte å arrangere gatelagsfotball i 2005 (frelsesarmeen.no, 2019). I senere tid har både Blå Kors og Kirkens bymisjon arrangert liknende tiltak (kirkensbymisjon.no, 2019). Fredrikstad Fotballklubb startet i 2011 opp et gatelagsprosjekt som hovedsakelig var tiltenkt personer med rusproblemer (Tonholm, 2017). På bakgrunn av de positive erfaringene som ble gjort i Fredrikstad fotballklubb, var Vålerenga, Viking, Asker, Fredrikstad, Brann, Haugesund og Stabæk tidlig ute med å følge Fredrikstad Fotball sitt eksempel I 2015 tok disse sammen initiativ for å etablere Fotballstiftelsen (Fotballstiftelsen.no, 2019). I motsetning til *Street Soccer* fenomenet som i utgangspunktet fokuserer på å forbedre menneskers mentale helse ved hjelp av fotball, tar Fotballstiftelsens gatelagsprosjekt hovedsakelig sikte på å hjelpe mennesker som sliter med utfordringer knyttet til rus og rusproblematikk. Dette er et element som skiller den norske gatelagsfotballen fra andre liknende tilbud på verdensbasis (Fotballstiftelsen.no, 2019).

2.2 Norsk forskning om gatelagsfotball

Det er per i dag få forskningsstudier av norsk gatelagsfotball. De senere årene har imidlertid fenomenet fått mer oppmerksomhet både i forskning, i lokalpresse og blant politikere i Stortinget og Regjeringsapparatet. I 2012 gav Mikaelson og Tonholm ut forskningsrapporten *En for alle-alle for En!* (Mikaelson & Tonholm, 2012). Forskningsrapporten tar

for seg erfaringer og opplevelser som gatelagsspillerne hadde erfart ved å delta på Fredrikstad fotballklubbs gatelag (FFK). Undersøkelsen til Mikaelen og Tonholm baserte seg på en kvalitativ metode der fire studenter innhentet ulikt datamateriale i en åtte måneder lang deltakende observasjon. Studentene deltok på treninger og andre arrangementer i regi av FFK's gatelag. Gjennom disse åtte månedene hadde de flere samtaler med involverte spillere og trenere (Mikaelen & Tonholm, 2012). Hovedfunnene i rapporten tilsa at gatelagssatsningen i FFK hadde vært vellykket og bidratt til at både spillere og andre involverte hadde svært positive opplevelser. Mikaelen og Tonholm kartla også hvilke elementer som hadde vært vellykket og hvilke elementer som potensielt sett kunne virke risikospilende eller utfordrende for de enkelte deltakerne eller for laget generelt.

De mest vellykkete elementene knyttet forskerne til begrepene mestring, livskvalitet og fysiskaktivitet. Mikaelen og Tonholm påpeker at deltakerne i et slikt tilbud som det gatelaget til FFK representerer, ofte er oppmerksomme på det stigmaet det fører med seg å være aktive rusmisbrukere. Fotballarenaen og deltakelse på gatelaget kunne derfor bli en ny arena der deltakerne kunne oppleve å feile eller mislykkes uten at det ga fatale resultater. Resultatene fra den kvalitative undersøkelsen i FFKs gatelag viste at gatelagssatsningen i hovedsak var et vellykket tilbud. Til tross for at det tidvis ble stilt for høye krav til spillerne, var gatelaget likevel en arena der det ble registrert at viktig nettverksbygging og positiv mestring fant sted (Mikaelen & Tonholm, 2012).

I 2017 undersøkte Hystad i sin masteravhandling *Deltaking og samhandling på eit gatelag* hvordan deltakelse og samhandling på et gatelag tar form og holder frem (Hystad, 2017). I denne avhandlingen utfører Hystad en kvalitativ undersøkelse. Hans forskning baserer seg også, som Mikaelen og Tonholm, på deltakende observasjon som metode. Målet med dette observasjonsarbeidet var for Hystad å finne ut av hvordan og på hvilken måte deltakerne forholdt seg til de andre deltakerne på gatelaget, og hva som kjennetegnet gatelagets felleskap og gruppedynamikk. Funnene til Hystad viste at deltakelsen i felleskapet var flersidig. På den ene siden fant han en gruppentralitet hvor spillerne tok vare på- og vernet om hverandre. Samhold og trygghet var viktig. På den annen side fant han også situasjoner som var med på å utfordre disse verdiene. Han fremhever at deltakelse i en slik gruppe ser ut til å kreve både disiplin og beslutsomhet av den enkelte deltaker – og slike egenskaper varierer mellom deltakerne (Hystad, 2017).

I 2018 utførte forskere ved Universitet i Sørøst-Norge et forskningsprosjekt kalt *Recovery på banen*. Studien var en kvalifiseringsstudie finansiert av Oslofjordfondets kvalifiseringsstøtte (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019). Min mastergradsavhandling bygger i betydelig grad videre på dette arbeidet, i særdeleshet den første delen av dette arbeidet, kalt HA1 (se nedenfor). Jeg bruker derfor litt plass på å gjøre rede for «Recovery-prosjektet» her.

Forskningsprosjektet hadde til hensikt å kartlegge og avklare ulike sider ved gatelagsfotballen for å avdekke om det fantes områder som kunne være grunnlag for videre og bredere forskning av fenomenet. Den tredelte *Recovery på banen*-studien baserte seg på datamaterialet hentet i fra fire fotballklubber; Strømsgodset, Odds Fotballklubb, Sandefjord Fotball og Fredrikstad Fotball (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019). Dette forskningsprosjektet, ledet av Universitetet i Sørøst-Norge, var et samarbeidsprosjekt med forskere fra avdelingen for helse og rus (SFPR), forskere fra senter for sosialt entreprenørskap og samskapende sosial innovasjon (SESAM), Fotballstiftelsen og gatelagsspillere. Tre gatelagsspillere fra tre ulike gatelag, med tung egenerfaring fra rus ble inkludert i forskerteamet som med-forskere.

Studien ble delt opp i tre deler som de kalte Hovedaktiviteter (HA). I HA1 fokuserte forskerne på gatelagenes recovery-orienterte praksiser ovenfor deltakerne. I HA2 var forskerne i større grad på jakt etter hvordan fotballklubbene organiserte sitt arbeid og samarbeidet med kommunene og de ulike NAV-kontorene. HA3 dreide seg i større grad om å plassere gatelagstiltaket inn i den norske/nordiske velferdsmodellen (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019) med spørsmål om det egentlig er «plass» til denne formen for hybride velferdsmodeller mellom kommunal, frivillig og private tjenester i den norske velferdskommunen. De tre del-studiene benytter seg av flere og ulike forskningsmetoder i datainnsamlingen.

I HA1; *Gatelagsfotball som Recovery på banen-«Verdens beste ettervern?»* fokuserte forskerne på å finne ut av- og beskrive hvordan mennesker med utfordringer knyttet til psykisk helse og rus opplevde egen deltakelse i et miljø som gatelagene representerer. Forskerne arbeidet ut fra tre ulike forskningsspørsmål knyttet til erfaringer, sosial situasjon og eventuelle forbedringspotensialer. De tre forskningsspørsmålene for prosjektet var som følger:

- 1) *Hvilke erfaringer har deltakerne med gatelagsfotball i forhold til deres recoveryprosesser?*
- 2) *På hvilke måter erfarer deltakerne at gatelagsfotball har bidratt i deres sosiale situasjon og livssituasjon?*
- 3) *Hvilke synspunkter og forslag har deltakerne til endringer og forbedringer av gatelagene?*

(Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

Forskerne som jobbet med HA1 valgte en kvalitativ samarbeidsbasert forskningsmetode. De foretok to fokusgruppeintervjuer i hver av de fire klubbene. Totalt består materialet av informasjon fra åtte intervjuer med til sammen 50 respondenter. Resultatene fra HA1 ble utgitt i egen del-rapport: «*Gatelagsfotball som Recovery på banen-Verdens beste ettervern?*» (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). Rapporten tar sikte på å kartlegge hvordan mennesker med rusrelaterte problemer opplevde egen deltakelse i gatelagsfotballen. Rapporten fokuserer på fire hovedtemaer:

- 1) Fotballaget. 2) Et samhold som gjør at du kan være deg selv. 3) Norges beste ettervern. 4) Ønsker fremover.

Underveis i undersøkelsene avdekket forskerne fra Universitetet i Sørøst-Norge at det fantes forhold ved og rundt gatelagene som kunne være med på å bidra til å hindre den enkelte spillers deltakelse i gatelag. Bekymringer og uro for å ikke være god nok, frykt for å ikke mestre, kvaler mot å forplikte seg, og engstelse for å treffe nye folk var noen av risikoelementene forskerne fant i studien. Til tross for funn av de overnevnte risikoelementene konkluderer rapporten likevel med at samholdet og felleskapet mellom spillerne og trenerne er sterkt positivt for den enkelte deltakerens recovery. De peker også på at samholdet mellom spillerne og trenere gjør seg gjeldende også på tvers av lagene i gatelagsserien der lagene møter hverandre til kamp og sosialt samvær i etterkant av kampene. Dette felleskapet; treningsarenaene der treningene foregår, det sosial måltidsfellesskapet og møtene på banen under kamp, sammen med selve treningsaktiviteten og den bedringen dette fører i spillernes fysiske helse, utgjør ifølge forskerne ved Universitetet i Sørøst-Norge en miks av positive faktorer som i sterk grad bidrar i den enkelte spillers recoveryprosesser (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

I forskningsarbeidets HA2, gjennomførte forskerne sine datainnsamlinger i flere omganger. Det ble i alle klubbene gjennomført fokusgruppeintervjuer etter metoden *Word Cafe*² og det ble gjort skriftlige intervjuer av daglig ledere for alle de fire fotballklubbene; Strømsgodset, Odds Fotballklubb, Sandefjord Fotball og Fredrikstad Fotball.

Del-studien HA3 var i større grad en skrivebords-studie som tok for seg og behandlet datamaterialet fra HA1 og HA2 i lys av HA3s forskningsspørsmål. Det ble i denne fasen gjort noen supplerende åpne intervjuer/samtaler med representanter fra Fotballstiftelsen (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019).

Rapporten fra prosjektet samlet, *Recovery på banen, Gatelag som samskapende sosial innovasjon i norske kommuner* (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019) tar sikte på å undersøke om gatelagsfotballen er et eksempel på samskapende innovasjon innenfor kommunale tjenester på rusrelatert problematikk, samt å finne ut av hvordan de respektive klubbene, de berørte kommunene og andre offentlige tjenester samarbeider. Word Cafe, som ble valgt som metodisk tilnærming i klubbene under HA2, er en *tilrettelagt assosiativ samtaleform* hvor den som leder datainnsamlingen styrer samtaler rundt de aktuelle fokusområdene som forskerne har valg ut i forkant av datainnsamlingen (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019). I denne metoden arbeider respondentene først individuelt med egne tanker og refleksjoner, deretter blir disse tankene gjennomgått i plenum, før deltakerne så bygger videre på både egne og de andre deltakernes tanker, assosiasjoner og ideer. Denne arbeidsprosessen pågår helt frem til den som leder datainnsamlingen finner det hensiktsmessig å avslutte, oppsummere eller skifte spor. De respondentene som deltok i HA2 sin Word Cafe representerte alle ulike sider av de fire fotballklubbenes virksomhet. Spillere, ledelse, kommunen og deltakere fra lokale NAV-kontor var blant deltakerne som deltok. Totalt var det 32 personer fra de fire ulike fotballklubbene som deltok på Word Cafe, innenfor forskningsfokuset i HA2. HA2 studien gjennomførte i tillegg til Word Cafe også skriftlige intervjuer av klubbenes daglige ledere. De skriftlige intervjuene og datamaterialet i fra Word Cafe danner til sammen datagrunnlaget for del-studien HA2.

Forskningsmaterialet i prosjektets sluttrapport (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019) viser at gatelagsprosjektet er en vellykket satsning innenfor det sosialinnovative satsingsfeltet.

² <http://www.theworldcafe.com/key-concepts-resources/world-cafe-method/>

Forskningen viser at gatelagsfotball er et vellykket etterverns-tilbud der deltakerne opplever økt håp og fremtidstro i forhold til eget liv. Studien hevder å ha dokumentert at de aktuelle fotballklubbene fremstår som en arena spillerne opplever som sin egen – det er deres «hjemmebane» bokstavelig talt.

Deltakernes personlige streben og deres ønske om recovery foregår ifølge forskningsrapporten, på fotballarenaer der egeninnsats, engasjement, støtte, kameratskap og lagånd nærmest ligger i veggene. Forskerne fant at gatelagstilbudet i regi av Fotballstiftelsen skapte rammer for personlig motivasjon, disiplin og kameratskap. Rapporten påpeker også at de erfaringene og praksisene som har vokst frem i kjølvannet av gatelagssatsingen muligens kan ses på som en start for utvikling av en bredere lokal samskapende innovasjon, noe forskerne påpeker at det reises en rekke stemmer for å få mer av i det norske velferdssystemet (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019).

2.3 Internasjonal forskning om gatelagsfotball

Det finnes ikke mye forskning om fotball som virkemiddel overfor sårbare grupper generelt, og enda mindre om fotball i kombinasjon med rus og psykiatri. Macnaughton og Meldrum sin studie; *Dreams of Social Inclusion- True Experiences of Street Soccer through Fictional Representation* i 2017 er imidlertid et eksempel på at noe finnes. Det er et deltakende observasjonsarbeid som viser at fysisk aktivitet for mennesker med fysiske og/eller psykiske helseutfordringer, kan føre til positive fordeler som integrering og bedret fysisk og psykisk helse. Innledningsvis i forskningsrapporten hentyder forskerne, som jeg gjør ovenfor, på at det finnes svært få studier knyttet til gatelagsfenomenet, og at flesteparten av de studiene som finnes om dette temaet i all hovedsak kun fokuserer på de positive effektene av en slik satsning. Gjennom denne studien ønsket Macnaughton og Meldrum å kartlegge både positive og negative sider ved deltakelse i et gatelagstiltak.

Studien til Machnaughton og Meldrum tar utgangspunkt i en kvalitativ metode der forskerne over en lengre periode gjennomfører et deltakende observatørarbeid i tillegg til mer enn tretti individuelle intervjuer. Totalt utgjør informasjon fra den deltakende observasjonen og intervjuene det samlede datamaterialet som denne studien bygger på. Materialet i denne studien er med på å gi et godt bilde av spillernes opplevelser i et lokalt

gatelagstiltak i Canada. Selv om det ifølge Macnaughton og Meldrum var tydelig at deltakerne opplevde økt livsmestring, understreket forskerne også at forventningene og pliktene til spillerne i flere situasjoner overgikk mange av deltakernes forutsetninger. På denne måten kunne forventningene og pliktene til spillerne være med på å føre til at noen av spillerne opplevde det motsatte av mestring ved at situasjoner kunne bidra til negative assosiasjoner, erfaringer og mangel på mestring. Forskerne i studien påpeker også at erfaringer som er gjort på fotballbanen ikke alltid lar seg overføre til en persons liv. Macnaughton og Meldrum konkluderer derfor interessant nok for min analyse, at fysisk aktivitet kan virke både inkluderende og ekskluderende (Macnaughton & Meldrum, 2017).

I den kvalitative studien, *Qualitative investigation of the role of collaborative football and walking football groups in mental health recovery*, undersøkte E. Lamont et.al. hvordan gatefotball og gå-fotball kan ha betydning for recoveryprosesser hos mennesker som opplever helsemessige utfordringer. Ved hjelp av fokusgruppeintervjuer delte totalt 18 deltakere og syv ansatte i ulike fotballag, egne tanker og erfaringer. I disse intervjuene som danner hovedgrunnlaget for studien til Lamont, har deltakerne reflektert fritt omkring erfaringer, håp og bekymringer. Forskerne legger i denne studien vekt på den positive betydningen av fysisk aktivitet for mennesker som opplever vanskeligheter knyttet til psykisk helse (Lamont, Harris, McDonald, Kerin, & Dickens, 2017). Funnene i studien viser at deltakelse i et slikt fotballprosjekt kan gi fysiske og psykiske helsegevinster. Forskerne konkluderer også i studien med at konkurranseelementet i fotballen var et viktig element for motivasjonen til de aktuelle spillerne. Selv om tilbakemeldingen fra respondentene stort sett var av positiv karakter, uttrykte flere av dem likevel bekymringer knyttet til videre suksess. Spillerne rapporterte at de ønsket mer støtte fra ledelsen i prosjektene for å kunne arbeidet videre med utvidelse og utvikling av tilbudet (Lamont, Harris, McDonald, Kerin, & Dickens, 2017).

Pringles og Sayers studerte i 2014 programmet *It's a Goal!*. (IAG!) IAG er et elleve uker langt terapeutisk program som foregikk nordvest i England. Programmet benyttet fotball som aktivitet i arbeidet for menn som opplevde vansker eller utfordringer knyttet til psykiske helseutfordringer. For deltakere som fullførte det elleve uker lange terapeutiske

programmet så det, ifølge Pringle og Sayers, ut til at programmet hadde hatt en betydelig positiv effekt for deltakernes psykiske helse. Deltakerne i prosjektet hevdet at de opplevde økt selvtillit og mestringsfølelse. De rapporterte også at de opplevde at den sosiale kontakten med andre mennesker bidro til å forbedre kommunikative ferdigheter. De fortalte også om økt fremtidsstro med tanke på videre deltakelse på sosiale arenaer som skole og arbeidsliv (Pringle & Sayers, 2004).

I 2017 publiserte Bettina Friedrich og Oliver Mason artikkelen *What is the score? A review of football-based public mental health interventions* (Friedrich & Mason, 2017). I artikkelen legger de to vekt på at Street Soccer i løpet av de seneste årene har fått økt oppmerksomhet. De hevder at det finnes få, om noen, empiriske funn som stadfester effektiviteten av gatelagsfotball. Studien tar sikte på å være informativ i forhold til planlegging av slike tiltak som gatelagsfotball representerer. Friedrich og Mason hevder at flertallet av de studiene som er foretatt av fenomenet har blitt foretatt i England, Skottland og Australia.

«Interestingly the clear majority of these studies have been conducted in England, with two in Scotland and one in Australia. This might be due in part to the particular role football and football clubs play in the culture and everyday life in England. It would certainly be interesting to obtain more empirical evidence from similar projects in other countries in order to establish in how far popularity and impact of similar football interventions are comparable to the findings gathered in England.» (Friedrich & Mason, 2017, s. 158).

Som sitatet ovenfor viser, mener forskerne bak artikkelen at en viktig bidragsyter til at mesteparten av forskningen omkring gatelagsfotball er utført i England, kan skyldes fotballens rolle i samfunnet. Friedrich og Mason viser til 16 studier i 15 ulike forskningsprosjekter. Selv om de altså hadde mange forskningsrapporter som utgangspunkt for sin studie, fant de åpenbare mangler i forskningsfeltet. Manglene var ifølge Friedrich og Mason hovedgrunnen til at forskere i feltet ble stående litt fast når de og andre ville gjennomføre litteraturstudier av det materialet som er tilgjengelig (Friedrich & Mason, 2017). En slik konklusjon slår naturligvis også inn på mitt eget arbeid i det samme feltet, i norsk kontekst. Det er imidlertid ingen grunn til å svartmale situasjonen, eller hevde at feltet er tomt for generert forskningsbasert kunnskap.

I perioden 2006-2009 utførte Emma Shery en longitudinell studie av et *Community Street Soccer Programme i Australia (CSSP)*. Dette resulterte i en kvalitativ studie: *A Kick in the right direction: Longitudinal outcomes of the Australian Community Street Soccer Programme* (Shery, 2012). I denne studien fokuserte Shery på langtidsvirkningene av et gatelagstiltak. Studien var en etnografisk feltstudie som baserte seg på deltakende feltobservasjon og individuelle/ personlige semi-strukturerte intervjuer med både spillere og støtteapparatet rundt gatelagene. Totalt ble 186 spillere og personer fra støtteapparatet intervjuet. Shery presiserer at deltakerne ble intervjuet mer enn en gang over den fire år lange perioden slik at hun kunne følge med på spillernes deltakelse og deres personlige utvikling. Intervjusituasjonene foregikk i tilknytning til treninger i lokaler som var tilknyttet klubben, slik at deltakerne på denne måten skulle få mulighet til å dele sine personlige tanker i kjente og trygge omgivelser. Shery knytter funnene sine opp til begreper som sosial inklusjon, selvtillit, motivasjon og identitet. Den longitudinelle studien legger vekt på at deltakelsen i dette Community Street Soccer Programme (CSSP) bidro til signifikante bedre muligheter for sosial deltakelse med andre spillere og med trenerne. Dette førte i sin tur til at deltakerne fikk en positiv følelsesmessig tilhørighet og personlig identitet på både individ og gruppenivå. Rapporten sier også at et slike tiltak som det CSSP representerer er med på å gi et stabilt, trygt og inkluderende miljø for mennesker i ekskluderte og marginaliserte posisjoner.

For mitt formål er det viktig å merke seg at CSSP favner om et bredt spekter av marginaliserte mennesker som opplever ulike utfordringer. Deltakerne i CSSP kan for eksempel være mennesker som befinner seg i ulike former for livskriser, personer i hjemløshet, mennesker store psykiatriske problemer, utfordringer knyttet til rus, eller flyktninger. Forskningsrapporten; *A Kick in the right direction: longitudinal outcomes of the role of the Australian Community street Soccer Programme*, konkluderer med at CSSP er et vellykket program som bidro til at brukerne ikke fikk følelse av institusjonell behandling. Programmet ga mulighet for å bygge sosiale relasjoner og livslang kunnskap for den enkelte deltaker. Rapporten påpeker viktigheten av sosial inklusjon og positive mestringsopplevelser da deltakerne har med seg komplekse livssituasjoner og problemområder. Jeg merker meg også at rapporten vektlegger viktigheten av programmets fleksibilitet med tanke på tilbakefall og stabilitet i arbeidet mot en positiv langtidseffekt. Fleksibilitet virker å være en suksessfaktor for å oppnå realistisk recovery for den enkelte deltaker (Shery, 2012).

2.5 Recovery

I flere av studiene som er nevnt ovenfor, er begreper som recovery og recovery-basert tilnærming ofte referert. En av forutsetningene for å kunne forstå forskningen som gjøres på det aktuelle feltet som gatelagsfotballen er en del av, tror jeg er at man har en grunnleggende forståelse for hva recovery-begrepet innebærer.

I korte trekk kan det hevdes at en persons recovery handler om personens egen innsats med egne ressurser for å komme tilbake til en opprinnelig tilstand eller til en tilstand der personen selv opplever mening og økt tro på en meningsfull fremtid (Karlsson & Borg, 2017).

Anthony, W.A definerer recovery slik:

«a deeply personal unique process of changing ones attitudes, values, feelings, goals, skills and or roles. It`s a way of living a satisfying, hopeful, and contributing life even with limitations caused by illnes. Recovery involves the development of new meaning and purpose in ones life as one grows beond the catastrophic effect of mental illnes» (Anthony, 1993).

Denne definisjonen møter noe kritikk da det kan argumenteres for at denne forståelsen av recovery begrepet legger for stor vekt på det individualistiske aspektet omkring en persons recoveryprosess (Karlsson & Borg, 2017). Karlsson og Borg tar på sin side til ordet for at et individs recoveryprosesser kan deles opp i 3 ulike elementer. De tre elementene består av *personlige prosesser, sosiale prosesser og klinisk recovery*. En persons recoveryprosess foregår i et samspill mellom personens egne erfaringer i forhold til hva som hjelper, det samfunnet som personen inngår i, og det eventuelle behandlingstilbudet hun er en del av (Karlsson & Borg, 2013). Karlsson og Borg legger likevel vekt på at det, når alt kommer til alt, er *personen selv* som er det avgjørende elementet i personers endring og recovery, i *samarbeidet med fagpersoner og ulike tjenester*.

Perspektivet innebærer at det er personen selv som skal være leder for hvordan hjelpe-tiltak utformes og hva hjelpen skal inneholde (Karlsson & Borg, 2017). Arbeidet mot recovery er ikke noe som kan implementeres i de ulike helse og rustjenestene uavhengig av den såkalte hjelpemottakerens (som er et begreps om underbygger et syn på brukere av hjelpetjenester som en passiv mottaker) sterke medvirkning.

Veien mot recovery må foregå som et samspill mellom personen selv og de ulike helse og rustjenestene (Karlsson & Borg, 2017). En persons arbeid mot egen recovery er en kompleks og mangefasettert prosess. Recovery-begrepet og recovery-prosesser handler om å se mennesker i ulike livsfaser med ulike livsbetingelser og ulik kulturell kontekst. Arbeidet mot recovery er fremmed for generelle tilnærminger, og tar i stedet utgangspunkt i øyeblikk, situasjoner, relasjoner og i den enkelte persons genuine og steds-/tidsspesifikke kontekst (Karlsson & Borg, 2017). Det er også viktig å understreke at recovery ikke utelukkende handler om å bli «frisk», eller «normal», hva nå det måtte bety – men at mennesker får oppleve at de lever et godt og meningsfullt liv som fungerer for dem (Karlsson & Borg, 2013). Patricia Deegan sier her noe om hva recovery *både er, og hva det ikke er*:

«...å bli frisk eller symptomfri eller stabilisert, men heller en utvikling av selvet ved at man både aksepterer sine egne begrensninger og oppdager en verden av nye muligheter. Dette er et av de viktigste paradokser ved recovery: Gjennom å akseptere hva vi ikke kan gjøre eller være, begynner vi å oppdage hva vi kan være og hva vi kan gjøre. Derfor er recovery en prosess. Det er en måte å leve på. Det er en holdning og en tilnæringsmåte til de daglige utfordringer, ikke en lineær prosess. På samme vis som sjø-rosen har recovery sin årsrytme. Det er en tid for å bryte ut i solskinnet. Men mest av alt er recovery en langsom, bevisst prosess som handler om å kjempe seg over et lite sandkorn om gangen» (Karlsson & Borg, 2013, s. 68)

Melding.St.26 (2014-2015) *Fremtidens primærhelsetjeneste-nærhet og helhet*, sier om dette:

«Regjeringen vil skape pasientens helsetjeneste. Pasientenes behov skal settes i sentrum for utviklingen og endring av helse- og omsorgstjenesten. Ingen beslutninger om meg, tas uten meg» (Regjeringen.no)

Dersom dette målet skal oppnås, kreves det, ifølge Karlsson og Borg, vesentlige endringer i dagens praksis. For det første kan Stortingsmeldingen tolkes dithen at regjeringen me-

ner at det kreves vesentlige endringer i helse og omsorgstjenesten, og at det kreves endringer i samfunnets aksept for mangfold og ulikhet (Karlsson & Borg, 2013). For at pasientene eller brukerne skal kunne være aktive beslutningstakere og delaktige i de avgjørelsene som tas i forhold til seg selv, er det nødvendig å gjøre endringer i måten samfunnet oppfatter og aksepterer menneskelig mangfold og forskjellighet – fordi folk er forskjellige. Større rom for individuelle tilpasninger vil skape større variasjon.

Det er i et faglig og politisk perspektiv preget av recovery-tenkning, avgjørende at samfunnet inkluderer og viser aksept og toleranse ovenfor mennesker som skiller seg fra andre. Det er også sentralt at vi anerkjenner fysisk og psykisk helse som et eksistensielt og allment forhold (Karlsson & Borg, 2013). Dagens gjennomregulerte og plan-orienterte samfunn kan for mange pasienter og fagpersoner by på utfordringer i forhold til å tilrettelegge og gjennomføre personsentrerte samarbeid og tiltak. De fleste helsetilbud og tjenester er nokså strømlinjeformede, regulerte og standardiserte.

De overnevnte elementene og resonnementene utgjør kjernen i recovery-begrepet og recovery-prosesser. Elementene peker på hvordan man bør arbeide med recovery og recovery-orienterte praksiser som utgangspunkt for tjenester, behandlingsopplegg eller andre tiltak. Perspektivene er sentrale i arbeidet med gatelagsfotball hvor det er personen selv som må ses som subjektet i arbeidet mot recovery. Det er han eller hun som har best kunnskap over egne behov, ressurser og ønsker i arbeidet mot et meningsfullt og godt liv (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). Den erfaringsbaserte kunnskapen som personer selv har må ses som likeverdig med fagkunnskap. Fagpersoner som arbeider i helsetjenestene bør derfor, ifølge Borg & Karlsson å få opplæring i hvordan denne kunnskapen lettere kan nyttiggjøres i samarbeidet med personene som ønsker bistand i søken etter et meningsfullt og godt liv og i arbeidet med recovery (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

På vei over fra denne faglige forståelsen av recovery som grunnlag for gatelagsfotballens tilbud til enkeltmennesker med rus- (ofte også psykiatri-) utfordringer, til gatelagens arena, må vi trekke inn ett forhold med presumtivt stor betydning. Det handler om at menneskers sosiale omgivelser er sentrale i forståelse av recoveryprosesser. Alle men-

nesker påvirkes av de omgivelsene de er en del av. For personer i recovery kan omgivelsene ofte være avgjørende for om en person lykkes i arbeide med recovery og i sin søken etter et meningsfullt liv. Fordi alle menneskers livsbetingelser må ses i sammenheng med de omgivelsene de er deltakere i, vil noen omgivelser være med på å virke støttende og bidra til muligheter og samarbeid mellom personene, deres familier og andre signifikante relasjoner. Andre omgivelser kan på sin side være med på å virke begrensende i arbeidet med viktige relasjoner og prosesser (Karlsson & Borg, 2017). Familie, venner, lokalmiljø og samfunnet som helhet, er derfor elementer med betydning for en persons mulighet til recovery. Karlsson og Borg hevder at alle mennesker i verden derfor er vevet inn i recovery-prosesser gjennom hele livet. Dette recovery-arbeidet foregår i samspill med alle de livsbetingelsene vi inngår i, og det samfunnet vi er en del av. Recovery handler riktignok om psykisk helse og uhelse, men det handler også (derfor) om å være deltaker i et støttende miljø og om personenes opplevelse av tilhørighet og felleskap. På denne måten må recovery forstås som *«å gjenvinne og gjeninnta sin posisjon og mulighetsbetingelser, det vil si Recovery av et liv som borger, ikke som psykisk syk eller som rusmisbruker»* (Karlsson & Borg, 2017, s. 15). Recovery-begrepet, som vi ser, er et sammensatt og mangefasettert begrep som først og fremst tar utgangspunkt i personene selv, våre relasjoner og kontekstuelle situasjoner. Det handler om personers eget arbeid for egne livsbetingelser og om å kontinuerlig bygge personlig og sosial identitet, og om å finne frem til omgivelser som kan være med på å fremme positive recovery-prosessen (Karlsson & Borg, 2013). Dette har, som vi skal se, høy relevans for deltakelse i gatelagsfotball, på både godt og vondt. Men før vi følger gatelagsfotballspillerne ut på banen, så å si, må vi utvide det sosialteoretiske perspektivet noe utover det rent «recovery-faglige» perspektivet.

2.6 Selvoppfatning, tilhørighet, mestring og maktstrukturer.

Alle mennesker har behov for å være en del av et felleskap. Felleskapet fører til økt tilhørighet og mening for den enkelte. I slike fellesskap vil kulturelle forventninger og møter med både signifikante- og perifere andre være med på å forme en persons opplevelse av sosial tilhørighet (Semb, Borg, & Ness, 2016). En persons opplevde egenidentitet er med på å forme personens opplevelse av egen tilhørighet (Semb, Borg, & Ness, 2016). Mead beskriver vår selvoppfatningen som en sosial struktur som konstrueres og eksisterer i samhandling med andre individer (Imsen, 2005) (Mead, 1934). Vi danner oss bilder av oss selv på bakgrunn av interaksjonen med andre mennesker og deres reaksjoner på oss (Guldbrandsen, 2017). I *Mind, Self and Society* fra 1934 gir George Mead en beskrivelse av måten mennesker oppfatter og forholder seg til de forventningene og normene som de finner i det sosiale miljøet de inngår i. I tillegg er han opptatt av hvordan menneskene danner oppfatninger av seg selv og egne handlinger gjennom en *objektivering*. Slik objektivering foregår ved at vi forsøker å se hvordan vår atferd og handlinger fremstår for andre mennesker (Ritzer, 2008). Gjennom begrepene signifikante og generaliserte andre, forsøker Mead å forklare hvordan denne objektivering foregår. Med begrepet *signifikante andre* mener Mead personer som finnes i et menneskets «innerste krets» og andre mennesker som har særlig betydning for personen. Våre «signifikante andre» benytter vi i stor grad som referansepunkt når vi vurderer egne handlinger og atferd (Schiefløe, 2003). Med begrepet «den generaliserte andre», refererer Mead til prosesser der en person forsøker å sette seg inn i og forstå hvordan et tilfeldig medlem av samfunnet oppfatter deres handlinger og atferd. Gjennom disse prosessene vurderer vi uavlatelig samfunnets oppfatninger av våre handlinger og atferd i en ustoppelig prosess og dermed kontinuerlig identitetsforming (Schiefløe, 2003). Vi kan vi si at mennesker bygger tilhørighet og identitet gjennom speil. Vi bygger og tilpasser egen atferd gjennom andres reaksjoner på oss selv. Selvoppfatningen vår blir dermed en sosialstruktur som konstrueres og eksisterer gjennom samhandling og virksomhet (Imsen, 2005, s. 419). I dette lyset er det viktig å understreke at ikke alle reaksjoner har like stor betydning i speilingsprosessen.

«The organized community or social group which gives to the individual his unity of self may be called «the generalized other» The attitude of the generalized other is the attitude of the entire community» (Mead, 1934, s. 154).

Reaksjoner og tilbakemeldinger fra signifikante andre tillegges mer betydning enn reaksjoner fra mennesker som har mindre betydning for personen (Imsen, 2005). Også Richard Jenkins peker på at vi benytter vår sosialt konstruerte identitet til å kategorisere og klassifisere oss i relasjon med andre mennesker. Han hevder at vi sammenlikner oss med andre for å identifisere likheter og forskjeller mellom de andre og oss selv; oss og dem. Han hevder at vår identitet blir dannet i et samspill mellom indre og ytre forhold. Jenkins deler identitetsdannelsen inn i to ulike prosesser. Han forklarer disse to prosessene som; 1) Hvordan jeg oppfatter og identifiserer meg med andre og; 2) Hvordan de andre oppfatter meg (Jenkins, 2006, s. 24).

Selvbestemmelsesteorien til Edward Deci og Richard Ryan er tildels en omfattende, og ganske kompleks sosialkognitiv teori om menneskenes autonomi, tilhørighet og kompetanse (Jakobsen, 2019). Selvbestemmelsesteorien handler i korte trekk om en persons indre og ytre motivasjon. Den indre motivasjonen er, ifølge Deci og Ryan, basert på en persons ønske om å være et kompetent og selvbestemt individ. Videre hevder de at indre motivasjon er en medfødt egenskap (Deci & Ryan, 1985). Slik medfødt egenskap fører til at mennesket helt ubevist ønsker å utforske sider ved egen kapasitet med ønske om å overvinne utfordringer (Jakobsen, 2019). Dermed antar selvbestemmelsesteorien at mennesket aktivt forsøker å utvikle, utforske og utsette seg for utfordringer. Ifølge selvbestemmelsesteorien er det en relativt sterk sammenheng mellom personens oppfatning av egen kompetanse og en persons indre motivasjon. Dette innebærer at jo mer tro en person har på egen evne til å utføre en bestemt handling, utfordring eller oppgave, jo større grad av indre motivasjon vil personen ha (Deci & Ryan, 1985). Den indre motivasjonen er ikke gitt en gang for alle, den kan utvikles. For at så skal skje, hevder Deci og Ryan at det finnes to avgjørende faktorer. For det første må aktiviteten som personen skal utføre være balansert i forhold til den personens evne til å utføre handlingen. For det andre må personen ha en oppfatning om at han eller hun selv kan være med å påvirke det ønskede eller oppnådde resultatet. På denne måten vil personens indre motivasjon bli påvirket negativt eller positivt (Deci & Ryan, 1985).

Selv om motivasjonen vår kan variere mellom både indre og ytre motivasjon, mener Deci og Ryan at menneskenes ønske om å fungere i et gitt sosialt miljø vil føre til at vi tilpasser oss våre omgivelser og vår kontekstuelle situasjon. Vi vil velge våre miljøer ift. om vi ofte

mener det vil gagne vår indre motivasjon. Dette gjør vi ofte ubevisst, Deci og Ryan mener det er en medfødt egenskap, den fungerer som en grunnleggende forutsetning for en persons indre motivasjon (Jakobsen, 2019).

I tillegg til å kategorisere en persons motivasjon i indre og ytre motivasjon, hevdes det i selvbestemmelsesteorien at det kontekstuelle bildet er viktig. Konteksten må forstås som selve årsaken til en persons motivasjon i forhold til om den springer ut ifra autonome eller kontrollerte årsaker (Deci & Ryan, 2002). Dette gjør selvbestemmelsesteorien til en dialektisk teori. Det innebærer at den i tillegg til vekselvirkninger mellom indre og ytre motivasjon, samtidig legger vekt på det sosiale og kontekstuelle miljøet og situasjoner som en person står i. På dette grunnlaget kan det argumenteres for at menneskelig motivasjonen og troen på egne evner fungerer i ett svært samspill, nærmest symbiotisk samspill med den sosiale konteksten som personen er en del av (Jakobsen, 2019).

Det symbiotiske samspillet personer og dens sosiale miljø inngår i, kan ha en tosidig innvirkning på enkeltpersoner. På den ene siden kan den ha en positiv effekt som bidrar til personlig utvikling, på den andre siden kan den ha en positiv effekt som bidrar til personlig utvikling, på den andre siden kan sosiale rammer også virke hemmende eller direkte skadelig for personers opplevelse av selvbestemmelse, og mulige uheldig utvikling (Deci & Ryan, 2002). Vi må se dette i lys av at selvbestemmelsesteorien bygger på at det finnes tre grunnleggende psykologiske behov som i sum bidrar til motivering av menneskelige atferdsmønstre. Disse grunnleggende behovene er behovet for autonomi, tilhørighet og kompetanse (Deci & Ryan, 2002). En persons behov for *autonomi* innebærer at alle har et behov for å ta initiativ til egne valg; å styre vårt egen livsløp. Behovet for *tilhørighet* handler om at mennesker har behov for å inngå i felleskap hvor vi finner gjensidig respekt og tillitt med andre mennesker. Behovet for *mestring* handler om våre behov for å lykkes med utfordrende oppgaver hvor vi oppnår ønsket resultat og opplever mestring av det. Samlet sett mener Deci og Ryan at en persons autonomi, tilhørighet og kompetanse er sentrale bidrag for å vedlikeholde og fremme alle menneskers indre motivasjon (Jakobsen, 2019)

Richard Jenkins peker på liknende forhold. Han sier at identiteten til et menneske kun kan oppstå og skapes i interaksjon med andre mennesker, Identiteten kan ifølge Jenkins ikke eksistere alene eller bare i kraft av seg selv (Jenkins, 2014). Det er sentralt i hans teori at

alle identiteter er sosiale, de skapes gjennom etableringen av mening i sosiale rom. Meningen skapes med andre ord i interaksjon med andre mennesker.

«All human identities are by definition social identities. Identifying ourselves or others is a matter of meaning, and meaning always involves interaction: agreement and disagreement, convention and innovation, communication and negotiation» (Jenkins, 2004, s. 4).

Jenkins legger vekt på at kategoriseringer og klassifiseringer er sentrale størrelser i vår identitetsdannelse. Menneskene identifiserer seg gjennom interaksjon og i opposisjon til andre mennesker. Dette betyr at identiteten vår skapes i et dialektisk forhold mellom de andre og oss selv. De kategoriene vi måler og klassifiserer oss selv med er varierende og avhengig av den kontekstuelle helheten. Identitetsbegrepet i seg selv er nøytralt. Det innebærer at det er hverken positivt eller negativt ladet, selv om identiteten vår oftere skapes i relasjon med en negativ opposisjon enn i relasjonen til en positiv opposisjon (Jenkins, 2004). Ifølge Jenkins formes dermed identiteten vår i forståelse av hvem vi er og hvem andre personer er. Også Jenkins hevder at alle former for sosial interaksjon foregår i ett kontekstuel bilde og at situasjonene hvor denne sosiale samhandlingen foregår har en vesentlig betydning for vår konstruksjon av identitet (Jenkins, 2004). Vi må ta slik forståelse med oss over i fotballbane og garderobeanlegg, seinere i teksten.

I sin tilnærming til identitet legger Jenkins stor vekt på menneskers oppfatning av likheter og forskjeller. Han peker på at alle perspektiver på identitetsbegrepet må ses i lys av disse elementene. Han hevder blant annet at identiteten vår skapes ved å sammenligne både likheter og forskjeller mellom mennesker (Jenkins, 2004). Identitetene våre er ifølge Jenkins viktig for etableringen av meningsfulle relasjoner til samfunnet og den kontekstuelle sammenhengen vi er en del av. Det er derfor nødvendig å ha en formening om hvem «de andre» personene er. Bare på denne måten vil det bli mulig å samhandle relevant med dem. Utviklingen i identitetsforståelsen vår skjer derfor ifølge Jenkins med utgangspunkt i sammenligningene av likheter og forskjeller. Disse to elementene skaper et dynamisk prinsipp for vår identitet, de kan ses som grunnpilaren i det sosiale livet (Jenkins, 2004).

Sosiologen Pierre Bourdieu benytter begrepet *kapital* i sine beskrivelser av maktstrukturer i samfunnet. Han forklarer begrepet kapital som «ressurser det er konkurranse om

blant individer og grupper i samfunnslivet» (Aakvag, 2008, s. 151). Bourdieu deler kapitalbegrepet i tre kategorier; økonomisk, kulturell og sosialkapital. Den økonomiske kapitalen er for Bourdieu den viktigste kapitalformen. Det er økonomiske ressurser som kan benyttes for å investere og som kan komme til å gi økonomisk gevinst. Den økonomiske kapitalen gir dermed økonomisk makt. Den kulturelle kapitalen deler Bourdieu i to: Han kaller de to delene dannelse og smak, og utdanningskapital. Dannelse og smak er en noe mer uformell form for kapital enn utdanningskapital. Dannelse og smak handler om en persons evne til å kjenne igjen og sette pris på de tendensene som er rådende i samfunnets anerkjente kulturelle uttrykk; såkalt høykultur eller finkultur. I denne kategorien hevder Bourdieu at det er familien som er den primære sosialiseringssagenten (Aakvag, 2008). Som begrepet antyder er utdanningskapital knyttet til kunnskap og formell kompetanse uttrykt gjennom de utdanningstitler, grader etc. som en person har ervervet seg gjennom skolegang og utdanningsløp (Aakvag, 2008). Den tredje formen for kapital kaller Bourdieu sosialkapital. Den sosiale kapitalen består ifølge Bourdieu av tilgangen til sosiale nettverk og grupper som for eksempel familie, venner, kollegaer, naboer også videre. Den sosiale kapitalen gir sosial makt gjennom at personer med slik makt kan mobiliserer sosiale nettverk og relasjoner for å oppnå noe (Aakvag, 2008).

Den makt en person har, slår inn på det Bourdieu kaller *habitus*. En persons Habitus er et resultat av den enkelte personens erfaringer og posisjon i sosiale miljø. Bourdieu beskriver habitus som «*et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verdenen*» (Aakvag, 2008, s. 160). En persons habitus er med på å muliggjøre personens deltakelse i sosiale sammenhenger og situasjoner. Bourdieu mener altså at en persons habitus danner et viktig grunnlag for personers handlingskompetanse (Aakvag, 2008)

Selv om Albert Bandura kanskje er mest kjent for sin teori om sosiallæring, videreutviklet han også teorien om et individs forventning og mestring med konsekvenser for identitetsoppfatning. Hans tanker om individets forventning om egen mestring baserte han på prinsippene fra den sosiale læringsteorien. Bandura hevder at menneskers forventninger til egne prestasjoner er helt sentralt i forhold til deres motivasjon (Imsen, 2005). Ifølge Albert Bandura er *self-efficacy* eller mestringsforventninger viktige i forhold til de aktivitetene vi begir oss ut på. Selv forklarer han begrepet *self-efficacy* på denne måten:

«*Perceived self-efficacy refers to beliefs in one's capabilities to organize and execute the courses of action required to produce given attainments*» Sitert I (Olsen & Traavik, 2010)

Bandura hevder at dersom vi går inn i en aktivitet uten noen særlig tro på at vi lykkes, vil det ha innvirkning på den innsatsen vi legger inn i aktiviteten. Dersom personen på den annen side har stor tro på at han eller hun kommer til å lykkes med den aktiviteten de begir seg ut på, vil personen legge inn mer energi og innsats i aktiviteten. Dette kan være avgjørende for om personen lykkes (Woolfolk, 2014). *Self-efficacy* kan forklare en persons forventning om mestring, eller mestringsforventning.

Mestringsforventning deler Bandura opp i to ulike kategorier. De to kategoriene kaller han *efficacy expectations* og *outcome expectations*. Det første handler om forventninger om å lykkes med aktiviteten, mens *outcome expectations* handler om personens forventninger til resultatet av aktiviteten (Bandura, 1977).

All den teorien vi her har sett om identitet, tilhørighet, motivasjon og sosiale rammer for recovery etc. er i liten/ingen grad knyttet eksplisitt opp til idrettslag for rusmisbrukere. Oppsummert kan vi derfor si at det tross økende oppmerksomhet om gatelagsfotball, foreligger lite teoretisk kunnskap eksplisitt koblet til min oppgaves problemstilling.

Det meste av den empiriske forskningen som foreligger tar utgangspunkt i det britiske gatelagsfotball fenomenet som i hovedsak favner om andre målgrupper enn det Fotballstiftelsens gatelagstiltak favner i Norge. Det britiske gatelagstiltaket retter seg inn mot flere typer marginaliserte menneskegrupper. De mere generelle sosialfaglige og samfunnsvitenskapelige teoriene om identitet og tilhørighet, gir på sin side nyttige tråder til mitt empiriske felt, uten at de på noen måte rommer hypoteser eller teorier som min analyse kan bygge på direkte.

Stoffet jeg gjorde rede for om recovery, er på flere måter det teoretiske grunnlaget som virker mest «ferdig» for bruk i mitt materiale. Det underbygges av at det da også er en teori og vitenskapelig forståelse av recovery som konsept, at del-rapporten ut fra HA1 i «Recovery-prosjektet» til USN og Fotballstiftelsen bygger på. Jeg vil nå forsøke å bygge en tydeligere bro over fra ovenstående teorigjennomgang til mitt forskningsformål, før jeg går mer direkte løs på eget empirisk materiale.

2.7 Teorier i møte med gatelagsfotballen

Mikaelsen og Tonholms undersøkelser i 2012, konkluderer med at deltakerne på FFK's gatelag opplever at en strukturert hverdag var med på å gi dem økt mestringsfølelse (Mikaelsen & Tonholm, 2012). J. Hystad finner imidlertid at deltakelsen i ett felleskap som det gatelaget representerer er flersidig. Han hevder at selv om gatelagsmentaliteten langt på vei bidrar til at deltakerne verner om og tar vare på hverandre, finnes det også situasjoner der disse verdiene blir utfordret. Han understreker at deltakelse i et gatelag krever både disiplin og beslutsomhet (Hystad, 2017). Dersom man ser dette i lys av Borudieus teori om sosial og kulturell kapital kan det muligens tenkes at dersom det finnes store variasjoner innenfor spillernes sosiale og kulturelle kapital vil dette kunne være med på å bidra til å både løse opp i konflikter, men også være en sentral bidragsyter til å skape konflikter i forhold til hvordan hver enkelt deltaker forholder seg til og løser situasjoner og sosiale-koder som oppstår innad i laget og i samspill med andre spillere.

I tidsrommet 2018-2019 gjennomførte forskere ved Universitetet i Sørøst-Norge et tredelt prosjekt knyttet til fotballstiftelsens gatelagssatsning. HA1 la vekt på samholdet og fellesskapsdimensjonene i hver enkelt spillers recovery-prosess og konkluderer med at samholdet og felleskapet innad i lagene og bedring i fysisk form er med på å utgjøre en sentral forskjell i den enkeltes liv. Selv omtaler deltakerne gatelagsfotballen som Norges beste ettervern, noe som også gjenspeiler tittelen på forskningsrapporten (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). Denne svært positive omtalen fra deltakerne kan muligens ses i lys av selvbestemmelsesteorien til Deci og Ryan. I selvbestemmelsesteorien vektlegges menneskenes behov for tilhørighet, kompetanse og autonomi. Ettersom gatelagsprosjektene er et frivillig lavterskeltilbud for mennesker som sliter eller tidligere har slitt med utfordringer knyttet til rus, kan det derfor argumenteres for at spillerne behov for autonomi og selvbestemmelse blir ivaretatt. Det kan også tenkes at det sosiale miljøet omkring et gatelag kan være med på å bidra til at spillerne opplever sosialtilhørighet til noe annet enn rusmiljø.

HA2 fokuserte i sin rapport på samskapende innovasjon og hvorvidt gatelagsprosjektet fungerer. Forskerne i denne delen av prosjektet konkluderte med at dette er et vellykket prosjekt som ser ut til å fungere godt. Her påpekes det også at de erfaringene og praksisene som har vokst frem i kjølvannet av gatelagssatsningen muligens kan ses på som en

start for utvikling av en lokal samskapende innovasjon (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019).

Lamont m.fl. legger i sin studie «*Qualitative investigation of the role of collaborative football and walking football groups in mental health recovery*» særlig vekt på hvordan fysisk aktivitet kan ha betydning for recoveryprosessene til mennesker med helsemessige utfordringer. Funnene i USN-studien viste at konkurranseelementet i fotballen var positivt for den enkelte deltaker. Dette vil det bli spennende å følge opp i møte med mitt empiriske materiale.

Også Macnaughton og Meldrum sin studie konkluderte med at fysisk aktivitet kunne gi positive fordeler til mennesker som slet med fysisk og psykisk helse. De viste at selv om deltakerne i prosjektet opplevde økt livsmestring fantes det også noen fallgruver. De påpekte at forventningene og pliktene til deltakerne av og til kunne overgå deltakernes forutsetninger, og at dette ville kunne medføre negative opplevelser i forhold til gitte situasjoner. I lys av selvbestemmelsesteorien til Deci og Ryan vil man kanskje kunne tolke disse negative opplevelsene som et resultat av at aktivitetene ikke har vært optimalt tilpasset og utfordrende for spillerne. Disse negative opplevelsene kan igjen ha bidratt til å svekke spillernes egen oppfattelse av egen kompetanse og evne til å lykkes. Et menneskes oppfattelse av egen kompetanse og evne til å lykkes henger ifølge selvbestemmelsesteorien svært tett sammen med menneskets indre motivasjon (Deci & Ryan, 1985).

Macnaughton og Meldrum hevder i sin forskning at erfaringer som er gjort på fotballbanen ikke nødvendigvis lar seg overføre til menneskes liv for øvrig. Hvis det er slik som USN-studien viser at lagkamerater i gatelaget blir viktige speil for utvikling av egen identitet og mestring, faller observasjonene i tilfelle inn under Meads tanker om den signifikante andre og Jenkins sosialt konstruerte identitet, med mere. Det er kanskje likevel slik at erfaring fra fotballaget kan overføres til andre deler av livet?

I den britiske studien «It`s a goal» skrevet av Pringle og Sayers, tar forskerne utgangspunkt i et terapeutisk program som benytter fotball som redskap for å nå frem til menn med psykiske helseutfordringer. I likhet med andre rapporter konkluderes det der med at deltakerne i programmet opplever økt selvtillit, mestringsfølelse, forbedret kommunikative egenskaper og økt fremtidstro (Pringle & Sayers, 2004). Også her ser vi at vi er tett

på sosialpsykologiske elementer i teorier ovenfor. I så fall vil det ikke være urimelig om vi forventer å finne både økt framtidstro og det motsatte; økt angst, uro og bekymring over framtiden i så tette sosiale miljøer som det gatelagene er.

I alle de overnevnte studiene har forskerne sett på premissene for deltakernes recoveryprosesser. Felles for alle studiene som er nevnt i dette kapitlet, er at de fokuserer på å identifisere gatelagsfotballens styrker. Noen av studiene nevner også potensielle risikofaktorer. Det er kanskje lett at fokus på recovery faller inn i en overveiende positiv vinkling? Det ligger jo i recovery-begrepets grunnlag å fokusere på ressurser.

G. Mead skriver ikke om recovery, men skriver at identitet konstrueres og forandres i vår sosiale samhandling med andre. Vi speiler oss i andres reaksjoner på oss selv – sannsynligvis også på fotballbanen/i garderoben. Jenkins hevder at identitet blir dannet i et samspill mellom indre og ytre forhold. Selvoppfatningen vår blir skapt i et dialektisk forhold mellom hvordan «jeg oppfatter og identifiserer meg med andre» og hvordan «andre oppfatter meg» (Jenkins, 2014). Bordieus bruk av begrepet habitus viser hvordan en persons deltakelse muliggjøres og begrenses i gitte situasjoner ut fra deres maktposisjon langs ulike dimensjoner. En persons habitus kan derfor danne grunnlaget for personens handlingskompetanse, noe som naturligvis reiser interessante spørsmål om hvilke typer habitus/ kroppsliggjorte handlingskompetanser spillere på et gatelag har.

3 Metode

I denne delen av oppgaven beskriver jeg hva de aktuelle forskningsmetodene går ut på og hvordan forskningsarbeidet i denne studien er organisert og gjennomført.

Jeg vil presentere metode for datainnsamling og dataanalyse, før jeg så beskriver sentrale forskningsetiske aspekter ved mitt arbeid.

3.1 Kvalitativ metode/intervju

I denne masteroppgaven har jeg valgt en kvalitativ metode, ettersom den er utviklet spesielt for å kunne være med på å belyse menneskelige opplevelser, erfaringsprosesser og sosialt liv (Brinkmann, 2010). Det kvalitative forskningsintervjuet tar sikte på å forstå verden i fra respondentens synspunkt (Kvaale & Brinkmann, 2017).

Uformelle intervjuer kan ha flere ulike utforminger. I denne delen tar jeg for meg både dybdeintervju av enkeltpersoner og fokusgruppeintervjuer. Uformelle intervjuer utføres som regel av forskeren selv, og tar utgangspunkt i et forskningsspørsmål som forskeren ønsker å finne svar på. Ved å samle inn data fra respondentene som intervjues. Respondentenes svar på intervjuerens spørsmål utgjør dermed datamaterialet for undersøkelsen (Grønmo, 2016).

Målet med fokusgruppeintervjuer er vanligvis å få frem mangfoldet av meninger som er knyttet til avgrensede temaer som er forhåndsbestemt av intervjueren/forskeren. Det er sentralt i fokusgruppeintervjuer at gruppen ikke er for stor ettersom det er viktig at gruppen og gruppemedlemmene får en tilfredsstillende dynamikk for å sikre at alle deltakerne er aktive og at ingen av deltakerne dominerer samtalen (Grønmo, 2016). I både dybdeintervjuer og fokusgruppeintervjuer foregår intervjuingen på en fleksibel måte, der utviklingen gjenspeiler informasjonen som kommer frem i intervjusituasjonen. Slike uformelle metoder gir som regel rom for en fleksibel datainnsamling der spørsmålene utformes underveis i intervjuet og på bakgrunn av forskerens tolking av svarene (Grønmo, 2016) (Borg & Askheim, 2010).

Noen kjente utfordringer ved slike uformelle intervjusituasjoner kan imidlertid være at intervjusituasjonen lett kan bli påvirket av kommunikasjonen mellom intervjuer og respondent, kroppsspråk, ledende spørsmål og misforståelser. I tillegg kan det også være fare for at den eller de som blir intervjuet husker feil eller refererer ukorrekt informasjon

dersom hendelsen de intervjues om ligger langt tilbake i tid (Grønmo, 2016). Ifølge Grønmo øker faren for at respondentene ønsker å fremstille seg selv i bedre lys enn det som stemmer overens med virkeligheten. Risikoen for dette øker i takt med intervjuenes avvik fra sosiale normer og forhold som er belastende eller kontroversielle (Grønmo, 2016). Det er også vesentlige utfordringer knyttet til feiltolkninger fra forskerens side (Kvaale & Brinkmann, 2017). Det er vanlig at det utarbeides en relativt spesifikk intervjuguide i forkant av intervjuene. Denne intervjuguiden fungerer som en rettesnor ikke som et manuskript for intervjueren/forskeren under de faktiske intervjuene (Grønmo, 2016).

3.2 Datainnsamlingen

I studien *Gatelagsfotball som Recovery på banen «Verdens beste ettervern»* ble det søkt NSD om tillatelse til innhenting av datamaterialet i form av både fokusgruppeintervjuer og dybdeintervjuer (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). Det ble i tillegg søkt om tillatelse til undertegneds nye perspektivering av det allerede innsamlet datamateriale. Dataregistreringen under fokusgruppeintervjuene foregikk med lydopptak og ble senere transkribert av ansatte ved USN.

Forskerne som arbeidet med USN-studien valgte en kvalitativ metode, der de gjennomførte fokusgruppeintervjuer med spillere fra fire ulike gatelag. Forskerne som deltok i delstudien *Gatelagsfotball som Recovery på banen-«verdens beste ettervern?»* (kilde) utviklet og gjennomførte en samarbeidsbasert forskning der en kompetansegruppe som bestod av tre forskere fra senter for psykisk helse og rus og tre aktive spillere. I rapporten oppgir forskerne at alle de tre spillerne har opplevd vansker/utfordringer knyttet til psykisk helse og utfordringer med rusavhengighet (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). De tre spillerne har vært aktive i alle deler av prosjektet. De deltok i alt fra utviklingen av intervjuguide, de bidro i tilretteleggingen av fokusgruppeintervjuene, rekruttering av respondenter, samt at de også deltok i arbeidet med å lede fokusgruppeintervjuene. Forskerne oppgir at det tidvis var vanskelig å fastsette hvor mange deltakere som deltok i intervjusituasjonen ettersom det stadig kom til nye deltakere under intervjuene. Forskerne rapporterte at fokusgruppeintervjuene stort sett bestod av 6-18 deltakere, samt forskerne som intervjuet. Forskerne oppgir at materialet totalt sett består av informasjon fra 50 respondenter. Det ble foretatt to fokusgruppeintervjuer i hver av de

fire gatelagene. Totalt består datamaterialet i denne studien av 8 fokusgruppeintervjuer fra fire ulike gatelag. Fokusgruppeintervjuene i studien ble foretatt i perioden mar-juni 2018. Det ble benyttet lydopptaker i intervjusituasjonene. Samtlige intervjusituasjoner ble innledet med informasjon i fra forskerne som redegjorde for hvilke temaer de ville kunne komme til å møte i intervjusituasjonen. Alle deltakerne ble invitert til å bidra med tanker, refleksjoner og diskusjoner omkring de temaene som ble tatt opp. Forskerne og deltakere fra kompetansegruppen påså at alle temaer beskrevet i intervjuguiden ble tatt opp og behandlet i fokusgruppeintervjuene (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

Forskningsspørsmålene for disse intervjuene ble utarbeidet av Marit Borg og Bengt Karlsson og var som følger:

- a) Hvilke erfaringer har deltakerne med gatelagsfotball i forhold til deres recovery-prosesser?
- b) På hvilke måter erfarer deltakerne at gatelagsfotball har bidratt i deres sosiale situasjon og livssituasjon?
- c) Hvilke synspunkter og forslag har deltakerne til endringer og forbedringer av gatelag?

Under eget arbeid med forskerspørsmål og analyser av det innsamlede datamaterialet ifra del-studien *Gatelagsfotball som Recovery på banen «Verdens beste ettervern»* vurderte jeg i samråd med veileder at det var nødvendig å foreta noen ekstra dybdeintervjuer av spillere og en trener. Ettersom disse intervjuene ville kunne komme til å inneholde sensitive personopplysninger, ble det sendt søknad til NSD om tillatelse for disse intervjuene.

Dybdeintervjuene ble foretatt i en av de fire klubbene i tidsrommet januar/februar. Det ble innledningsvis gitt en kort presentasjon av intervjuets hensikt og formål. Informasjon og samtykkeskjema ble gjennomgått og underskrevet (se vedlegg 1) Det ble benyttet opptaker under intervjuene. Jeg har selv transkribert disse intervjuene. Intervjuguiden som danner grunnlaget for dybdeintervjuene ble utviklet på bakgrunn av det datamaterialet jeg allerede hadde fått tilgang til via deltstudien *Gatelagsfotball som Recovery på banen «verdens beste ettervern?»*. Etter gode råd og i samarbeid med veileder, utarbeidet jeg

intervjuguiden som fungerte som rettesnor i intervjusituasjonen (se vedlegg 2). Deltakerne ble også informert om at lydopptak og transkripsjoner ville bli slettet og makulert ved forskningsprosjektets slutt.

3.3 Intervjuguide

Intervjuguiden til fokusgruppeintervjuene ble utarbeidet av Marit Borg og Bengt Karlsson, intervjuguiden for dybdeintervjuene ble derimot utarbeidet av meg. Intervjuguiden som ble benyttet under fokusgruppeintervjuene bestod av følgende spørsmål:

Spørsmål til deltakere i forskningsprosjektet «sosial innovasjon med ball-recovery på banen. Gatelagsfotball som entreprenøriell rusomsorg»:

1. Hvilke erfaringer har dere med å delta i gatelagsfotball?
2. Hvordan har det innvirket på dere i livet for øvrig?
3. Hva er det beste med gatelagsfotballen? Hva er det som ikke er bra?
4. Hva tenker dere om forholdet mellom gatelagsfotball og rusbruk? Hvordan henger det sammen og påvirker andre deler av deres liv? Eksempler og konkrete angivelser, takk!
5. På hvilke måter og områder har, og ikke har, gatelagsfotballen bidratt til sosial støtte og bidratt til å fremme psykisk helse?

I Intervjuguiden redegjør forskerne ved prosjektet *Gatelagsfotball som Recovery på banen - «verdens beste ettervern?»* at disse overskriftene/hovedspørsmålene kun er ment som en rettesnor og områder for samtale.

Intervjuguiden som ble utviklet for dybdeintervjuene jeg supplerte Borg/Karlsson med var som følger:

Spørsmål til tidligere deltakere:

1. Hvorfor begynte du å spille gatelagsfotball? Kan du fortelle litt om hvordan du først begynte – om det var noen som tok deg med, eller hvordan du ellers begynte?
2. Hva synes du var det beste med gatelagsfotballen? Hva var det du likte spesielt godt så lenge du var med?
3. Synes du det å være med på gatelaget gjorde det lettere for deg å komme videre i livet, på noen måte?
4. Kan du fortelle litt om hvorfor du ikke er med lenger?
5. Kan du peke på noen spesiell hovedgrunn til at du sluttet?
6. Har det vært lettere eller vanskeligere for deg å komme videre i livet med dine utfordringer, etter at du sluttet? Forklar litt hvorfor.
7. Dersom dette ikke allerede er berørt:
 - a) På hvilke måter synes du det å være en del av et fotballag bidro til en følelse av å høre til et sted? Positivt/negativt?
 - b) Opplevde du deltakelse i gatelagsfotballen som bra eller en belastning for ditt mål om å ha en rusfri hverdag?
 - c) Hva mener du måtte vært annerledes for at du skulle vært en del av gatelaget i dag?

Spørsmål til Gatelagstrener:

1. Hvilke hoved-erfaringer har du «over all» i forhold gatelagsfotball som verktøy for spillernes arbeid med å få til en rusfri og meningsfull hverdag?
2. Det er mye fokus på alle suksesshistoriene knyttet til dette. Har du noen erfaringer med det motsatte – noen ganger det ikke fungerer?
3. Har du tanker eller erfaringer med at denne sterke fellesskapsdimensjonen også har en bakside – er det noen som kan oppleve å falle utenfor? - Kan du fortelle litt om dette?
4. Hvordan opplever du at nye spillere blir mottatt av de andre på laget? Har du erfaringer eller tanker om de blir inkludert med en gang, eller må de «jobbe» seg litt inn?
5. Handler det om å bli akseptert som den man er, eller litt som «kom som du er – og bli som oss, så raskt som mulig?»
6. Hva tenker du kan være årsaken til at noen slutter? Har du opplevd personer som ikke har passer inn? Hvordan da i så fall?

Også i disse intervjuene fungerte intervjuguiden som en rettesnor i forhold til områder for samtale. I tillegg til de overnevnte spørsmålene som var ledende for samtalen, ble alle intervjuene avsluttet med en refleksjonsrunde knyttet til samtalen som nettopp hadde funnet sted. Denne refleksjonsrunden ble innledet med følgende spørsmål:

- Hva har du opplevd som viktig i dette intervjuet?
- Hvordan opplever du din egen rolle?
- Føler du at du har fått sagt det du vil?
- Føler du at jeg som intervjuer har lagt svar i munnen på deg, eller presset det til å si ting du egentlig ikke mener?
- Er det noe du ønsker å tilføye før vi avslutter intervjuet?

Hovedgrunnen til at jeg ønsket å ha med siste runden er at det kan være sentrale elementer som respondenten hadde glemt og som han eller hun kommer på i løpet av intervjuet. Det kan også være ting som han eller hun mener er relevant i forhold til det temaet, men som ikke er naturlig å snakke om, i lys av de spørsmålene som står oppført som rettesnor i intervjuguiden. Respondentene fikk ikke utlevert intervjuguiden på forhånd, ettersom jeg ønsket respondentenes umiddelbare tanker og refleksjoner omkring de temaene som ble tatt opp i intervjusituasjonen.

Temaene og refleksjonene som kom fram under fokusgruppeintervjuene og i mine egne supplerende dybdeintervjuer danner til sammen grunnlaget for den videre diskusjonen nedenfor. Diskusjonene foregår i lys av problemstillingen. For å kunne gjøre en slik analyse mest mulig effektiv og valid, måtte det gjøres et arbeid med råmaterialet.

3.4 Etterarbeid

I etterkant av de åtte fokusgruppeintervjuene i studien *Gatelagsfotball som Recovery på banen- «verdens beste ettervern?»* ble lydopptakene transkribert ordrett. Totalt bestod datamaterialet av 103 sider med tekst. Kompetansegruppen benyttet seg av tematisk innholdsanalyse i gjennomgangen og etterarbeidet av fokusgruppeintervjuene. Dette arbeidet ble ledet av Karlsson og Borg ved senter for psykisk helse og rus. Mulige funn og områder for refleksjon ble lagt frem i kompetansegruppen.

Etter at mine supplerende dybdeintervjuer var utført, transkriberte jeg lydopptakene fra intervjuene ordrett. Sammen med det transkriberte materialet fra studien til Borg og

Karlsson, danner dette grunnlaget for min analyse. Underveis i arbeidet har jeg imidlertid forsøkt å være bevisst de utfordringene som kan oppstå når en samtale som i utgangspunktet foregår i et sosialt samspill mellom deltakerne i en kommunikativ situasjon skal omgjøres fra muntlig kommunikasjon til en skriftlig tekst. Et ferdig transkribert intervju kan lett fremstå som mer usammenhengende og oppstykket enn hva som var tilfelle i intervjusituasjonen. Det er derfor viktig å fokusere på eget ståsted og unngå fortolkning av det konkrete materialet (Kvaale & Brinkmann, 2017) (Borg & Askheim, 2010).

Etter at lydopptakene var blitt transkribert foretok jeg en grovlesing av hele det innsamlede datamaterialet. Jeg leste samtlige transkripsjoner fra begynnelse til slutt. Deretter forsøkte jeg å prosessere det jeg nettopp hadde lest opp imot min egen forståelse av det teoretiske grunnlaget for denne oppgaven. Etter en stund gikk jeg så i gang med å kode, eller kategorisere materialet inn i ulike tema og nøkkelord (Kvaale & Brinkmann, 2017). Underveis i den første gjennomlesningen av transkripsjonene skrev jeg ned tanker og refleksjoner omkring det jeg nettopp hadde lest. Når alle intervjuene var lest gikk jeg i gang med å kartlegge om det var noen tema eller fokusområder som var gjennomgående i datamaterialet. Etter at jeg hadde dannet meg et førsteinntrykk og dannet meg et bilde av de fokusområdene som kunne være aktuelle å forfølge videre i forskningsprosjektet gikk jeg i gang med finlesning av materialet. Underveis i finlesningsprosessen skrev jeg i likhet med grovlesningsprosessen ned tanker og refleksjoner omkring elementer og funn som jeg tilslutt benyttet som grunnlag for oppgavens forskningsspørsmål og problemstilling.

3.5 Forskningsetikk, reliabilitet , validitet og refleksivitet

Forskningsetikk

Ettersom både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene i denne oppgaven inneholdt relativt stor grad av personlige erfaringer og opplevelser ble begge prosjektene meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD) (se vedlegg 3).

I både fokusgruppeintervjuene og forskningsgruppeintervjuene ble deltakerne informert om bakgrunn og formål for studien via muntlig orientering ved oppstarten av hver intervjusituasjon, men også via skriftlig informasjonsmateriale og samtykkeskjema som ble utdelt og underskrevet av deltakerne før oppstart av intervjusituasjonen (Vedlegg 1) I tillegg

til studiens bakgrunn og formål ble respondentene også informert om at de til enhver tid undervegs i prosjektet kunne trekke seg i fra deltakelsen i forskningsprosjektet. Deltakerne ble også informert om at både det transkribertmaterialet og selve masteroppgaven ville bli skrevet på en slik måte slik måte at deres anonymitet ville bli ivaretatt.

Ved oppstarten av intervjusituasjonen ble respondentene også informert om at det aktuelle rå-datamaterialet som ble benyttet i masteroppgaven ville bli slettet (lydfiler) og makulert (tekst) etter at masteroppgaven var ferdig sensurert.

Relabilitet

Relabiliteten i en forskningsoppgave handler i utgangspunktet om oppgavens pålitelighet (Grønmo, 2016). Ifølge Kvale og Brinkmann bør det underveis i forskningsprosessen stilles spørsmål ved transkripsjonenes pålitelighet, da det av og til kan være fare for fortolkning i transkriberingssituasjonen (Kvaale & Brinkmann, 2017). Fokusgruppeintervjuene ble transkribert ordrett av ansatte ved Universitetet i Sørøst-Norge. Transkriberingen av dybdeintervjuene gjorde jeg selv. Jeg har etter beste evne forsøkt å være så objektiv og lite fortolkende som mulig da jeg har strebet etter å følge rådende til Grønmo og Kvaale.

Validitet

Validiteten i et forskningsarbeid handler om datamaterialets gyldighet sett i lys av den problemstillingen du arbeider med (Grønmo, 2016). Dersom undersøkelsene gir nok informasjon til at problemstillingen kan behandles, er det god validitet i forskningen. I arbeidet med datamaterialet fra fokusgruppeintervjuene ble det tidlig klart at det ville være behov for noe ytterligere informasjon for på denne måten å kunne behandle problemstillingen på en tilfredsstillende og god måte. I samarbeid med veileder avgjorde vi at det ville være nødvendig for denne oppgavens problemstilling å foreta noen supplerende dybdeintervjuer som skulle bestå av intervjuer med flere deltakere og minimum en trener. Den neste målsetningen ble derfor å finne frem til 3-4 informanter som alle hadde droppet ut av gatelagsfotballen. Dette skulle vise seg å være vanskeligere enn først antatt ettersom mange av spillerne som hadde droppet ut av gatelagssatsningen hadde store problemer med rusmiddelavhengighet og var vanskelige å få tak i. Utvalget i dybdeintervjuene bestod til slutt av to spillere og en trener. Den ene spilleren hadde sluttet i gatelaget og den andre spilleren var fortsatt aktiv, men hadde gitt utrykk for et ønske om å

slutte med gatelagsfotball. Selv om det hadde vært ønskelig for meg å få tak i flere informanter som hadde droppet ut av gatelagsfotballen, oppfatter jeg at materialet likevel gir tilstrekkelig informasjon til at problemstillingen for denne oppgaven kan behandles.

Refleksivitet

I både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene ble refleksiviteten til eget arbeid og eget ståsted ivaretatt av både forskerne i kompetansegruppen og av meg som masterstudent. Refleksivitet til eget arbeid handler i utgangspunktet om forskernes kompetanse til å se sin egen betydning og egen rolle i en intervjusituasjon eller i samhandlingssituasjoner med respondentene. Det teoretiske perspektivet og egen forforståelse av elementer som forskningens tematikk eller kontekstuelle situasjon kalles ofte refleksivitet. Kritisk selvrefleksjon er ifølge Finlay en forutsetning for refleksivitet. Kritisk selvrefleksjon rundt egen bakgrunn, historie og forståelse av de elementene eller av tematikken som tas opp i forskningsoppgaven er viktige og sentrale elementer som kan være med på å påvirke forskningsprosessen. Dersom forskere ikke er bevisste på egen rolle eller refleksivitet kan dette være en viktig bidragsyter som i verste fall kan føre til at forskerne lar sin egen kontekstuelle situasjon og teoretiske ståsted påvirke den aktuelle forskningen (Finlay, 2012).

4 Forskningsfunn/analyse

I denne delen av oppgaven vil jeg i lys av oppgavens tema og problemstilling, gjøre rede for aktuelle funn fra datainnsamlingen; fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene.

4.1 Analysens hensikt

Analysens hensikt er å utforske og beskrive om personer som sliter eller tidligere har slitt med rusavhengighet, opplever risiko knyttet til deltakelse i et gatelag.

Som utgangspunkt for min forskning benyttet jeg datamaterialet som var samlet inn i studien til HA1 *Gatelagsfotball som Recovery på banen – «verdens beste ettervern?»* Ettersom mitt forskningsperspektiv skiller seg fra forskningsperspektivet i deltstudien HA1, ble det underveis i analysearbeidet tydelig at det ville være nødvendig å foreta supplerende dybdeintervjuer. Disse intervjuene bestod av to spillere og en trener. Dette, supplert med fokusgruppeintervjuene til studien *Gatelagsfotball som Recovery på banen «verdens beste ettervern?»* utgjør dermed det totale datamaterialet for denne masteroppgaven.

I gjennomgangen av materialer var det flere elementer som utmerket seg. Det var spesielt tre hovedtemaer som kom til overflaten, gjennom bearbeidelsen av både fokusgruppeintervjuene og materialet fra dybdeintervjuene. Jeg har valgt å gruppere det slik:

- a) Bekymringer.
- b) Spenninger i laget.
- c) Krevende innpass.

Jeg vil organisere mine kommentarer / min analyse ut ifra disse tre temaene, men hvor jeg vil gjøre dette gjennom ulike faglige innganger i arbeidet. Jeg vil bestrebe meg til å ikke bli låst til de tre emnene. Jeg vil i stedet se etter særtrekk, fellestrekk, ulikheter og sammenhenger i materialet, og se dette opp mot innledende teoriplattform.

4.2 Bekymringer

I tidligere norske studier og i datamaterialet fra min egen studie var det lett å se at deltakerne i fokusgruppeintervjuene hadde mye positivt å si om Fotbalstiftelsens gatelagsprosjekt. Flere spillere oppga deltakelse på gatelaget som hovedgrunn til at de lyktes i kampen mot rusen og noen av deltakerne beskrev selv tiltaket som Norges beste ettervern (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019). Etter finlesing av både fokusgruppe-intervjuene og dybdeintervjuene kom det tydelig frem at det var flere av deltakerne som også hadde bekymringer og refleksjoner knyttet til uro for egen deltakelse i gatelagsprosjektet.

Både i fokusgruppeintervjuene og i dybdeintervjuene var det flere av deltakerne som fortalte om bekymringer knyttet til oppstart i gatelagene. På spørsmål om hvordan deltakerne først hadde fått høre om gatelagstilbudet svarte noen en av informantene slik:

«Jeg hadde hørt om det nesten fra starten av. Og de prøvde å få meg med inn i første omgang, men så ville ikke jeg på grunn av..det var mye folk som var tyngre enn det jeg var da. Og da var det ikke så lett å gå inn i en gruppe der du trodde at kanskje du kunne bli påvirket negativt eller positivt og sånt noe»

«Jeg var faktisk veldig negativ jeg, sånn første gang. Fordi.. men jeg var mest.. det var ikke på grunn av at det var gutter med, men det var mest at: herregud, skal jeg bare spille fotball med andre narkomane? Det var det jeg tenkte, egentlig. At jeg tenker liksom at rustjenesten, skal ikke dere hjelpe meg til å komme ut av det?»

Flere av respondentene i fokusgruppeintervjuene fortalte om bekymringer knyttet til hvordan deltakelsen i ett lavterskel tilbud som det gatelagene representerer, kunne komme til å påvirke deres kamp for et rusfritt liv. De rapporterte at de syntes det var underlig å bli rådet til å oppsøke et miljø som hovedsakelig bestod av mennesker med rusproblemer. Respondentene fortalte også om at de før oppstart syntes det var litt skummert å skulle gå inn i ett prosjekt som på mange måter gikk på tvers av det de tidligere hadde lært. To av dem sa det slik:

«Når jeg var i behandlinga så.. eller hele tida da når man er på sånne steder, så får man liksom beskjed om at .. at man helst ikke skal omgås det, det miljøet som man kom fra da».

«Man skal ikke blande en rusmisbruker som er aktiv og en som ikke er aktiv, men det viser jo med gatelaget at det kan fungere veldig bra. I hvert fall her hos oss».

Sitatene over viser at respondentene er beviste på det de tidligere har lært gjennom ulike typer av rusbehandling. Selv om det ikke blir nevnt eksplisitt kan det tolkes som at de åpner opp for at det kan være forbundet med en viss risiko og omgås narkomane i ulike faser. De påpeker likevel at interaksjonen med andre narkomane er noe som har fungert for dem, i deres gatelaag.

«Det er vel kanskje bare i gatelaagsfotballen at man blir råda også henge sammen med andre narkomane?».

Familiens bekymringer

Respondentene i denne studien snakket ikke bare om seg selv. De snakket også om relasjoner og felleskap. Familie og barndom dukket stadig opp i intervjumaterialet fra både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene. Det levner liten tvil om at flere av spillerne som deltok i studien hadde kompliserte historier og vanskelige familierelasjoner. En spiller hevdet at:

«Mamma var redd for det som han sa i sta. Det at å møte og være sammen med andre rusmisbrukere. På at jeg kanskje ville treffe nye å ruse meg med. Det var det hun var redd for».

Det syntes å være en felles oppfatning at spillernes familier også bekymret seg for deres interaksjon med andre som var involvert i rusmiljøer. Respondentene i fokusgruppeintervjuene snakket også om familiens bekymringer knyttet til pressedekning og hvordan gatelaagene ble fremstilte i media.

4.3 Spenninger i laaget

Under gjennomgangen av datamaterialet, ble det tidlig klart at deltakerne i de ulike gatelaagene oppga felleskapet, det sosiale miljøet og tilhørighet som noen av de viktigste faktorene for hvorfor de ønsket å være en del av Fotballstiftelsens gatelaagsprosjekt. I

både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene ble dette nevnt som en av hovedfaktorene til hvorfor spillerne selv mente at prosjektet fungerte. Til tross for alle suksesshistoriene, kom det frem at det fantes elementer ved disse felleskapene som kunne være potensielle risikofaktorer. I løpet av intervjuene ble det også kjent at mange av deltakerne kjente til, eller hadde vært delaktige i uønskede hendelser innad i laget. De fortalte også at gatelagsfelleskapet på flere måter hadde endret seg litt etter hvert som tiden hadde gått. Til å begynne med, mente respondentene at gatelagene i all hovedsak dreide seg om det sosiale felleskapet blant spillerne. Ettersom spillerne etter hvert begynte å bli rusfrie og i bedre form, utviklet også konkurranseinstinktet seg i takt med de fotballmessige ferdighetene. Ifølge respondentene kunne dette føre til at noen spillere fikk mindre spilletid og dermed oppleve at de havnet litt på utsiden av gruppa.

Dårlig stemning

I intervjurundene erkjente flere av respondentene at det var, eller hadde vært risikofaktorer knyttet til deres deltakelse i gatelagene. De fortalte om både gode og dårlige perioder innad i lagene. De la selv vekt på at de var en del av en sårbar gruppe. En av deltakerne fortalte:

«Det er sårbart da. At vi er sårbare liksom. At hvis det kommer noen som er rusa og sånt noe, så plutselig». (...) vi kjenner hverandre på godt og vondt, da blir det noen gnisninger»

Respondentene la heller ikke skjul på at de var sårbare og erkjente at de alle var en del av en risikofylt gruppe. Det er svært lite som skal til for at stemningen i laget endrer seg og for at de skal bli trigget til å falle fra eller til å ruse seg. Derfor presiserte flere at den indre justisen i laget var viktig. De av deltakerne som har vært med på laget lengst er de som håndhever og sørger for at gruppas interne normer og regler blir fulgt. Respondentene fortalte åpenhjertig om risikofylte erfaringer knyttet til deltakelsen i gatelagsprosjektet. En spiller sa det slik:

«Felleskapet har gått for langt, eller gått i feil ende, det ble rusing. Da slo det feil. ja. Men det er det at man må ta seg selv igjen da. Jeg er ikke interessert i å sitte her og prate rus og prate rus og. Vi møtes etterpå. Og tilslutt så går det gale veien. Selvfølgelig så kan det være en fare. Men såpass våkne må man være selv, og bevist på det er jeg ikke interessert i, ellers så er det. Og jeg sier at uansett så er det fritt valg hva de gjør».

Respondentene fortalte her om situasjoner som skal ha funnet sted blant annet på bakgrunn av dårlig stemning innad i laget. De fortalte at en viktig del av den indre justisen innad i lagene var å vise respekt for hverandre og ikke møte ruset på trening. Informantene la vekt på at en viktig faktor for suksess var å respektere lagkameratenes historier og livserfaringer og skape trygge rammer uten for mye fokus på dop og rusmidler. Respondentene fortalte også om situasjoner der felleskapet hadde fått seg en knekk og det kollektive samholdet hadde blitt utfordret. En sa det slik:

«Vi var forberedt på en nedtur, det blei ikke takla av hverken meg eller av andre heller. Så samholdet det sklei ut og vi mista taket på hverandre på en måte. Også var det en del, jeg også inkludert, som sklei ut på rus innimellom».

En annen spiller:

«Samholdet forsvant og det ble indre konflikter i gruppa, gløden var borte»

Treneren sa det på denne måten:

«Det har vært flere perioder med litt dårlig stemning. Det svinger veldig. Det er en spesiell gruppe».

Og:

«Det har vært tilfelle av littegranne dealing i etterkant av treningene, det ble tatt opp i gruppa omgående»

Selv om respondentene hevder at det gode sosiale miljøet er årsaken til at gatelagssatningen er et vellykket ettervernstilbud viser de i både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene at det finnes sider ved dette miljøet som også kan virke truende for dem i arbeidet mot en rusfri hverdag og recovery.

4.4 Innpass

I nær samtlige intervjuer fortalte respondentene at de opplevde positive endringer knyttet til bedring i fysisk helse og fotballmessige ferdigheter. Bedringen i fysisk helse hadde for flere av respondentene bidratt til at fokuset på forbedring av fotballmessige ferdigheter og inspirasjonen til å bli bedre, raskt fikk høyere fokus. Som et direkte resultat av at den fysiske og psykiske helsen hadde forbedret seg, økte også konkurransefokuset innad i laget.

«Føler meg bedre på banen i hvert fall. Føler jeg har blitt en bedre spiller. Mye bedre spiller»

Selv om respondentene hevdet å være klar over at deltakelse i gatelagsfotballen i utgangspunktet handlet om noe helt annet enn sportslige resultater, kom det likevel frem i begge intervjusituasjonene at deltakerne erkjente at vinnerinstinktene hadde vokst frem sammen med bedring i fysisk form. En av respondentene sa det slik:

«Jeg tror nok problemet sånn sett de siste åra er det at gatelagene har blitt veldig konkurransemennesker. Det har gått liksom...det har gått veldig mye vekk i fra det at det skal være samhold og sånne ting. At nå er det liksom...ja, for min del..jeg hater å tape. Det er det verste jeg vet. Så når jeg går ut på banen, enten når jeg spilte fjerdedivisjon som søttenåring eller nå når jeg spiller gatelagfotball, så ..jeg går ut dit for å vinne»

En annen:

«Samtidig så er fotball også lagt opp på den måten der at du uansett hvordan du snur og vender på det, selv om du jobber for å inkludere og fotball skal være i sentrum, så blir det til at du alltid har et hierarki med at den dårligste vet den er dårlig og den beste vet hvem som er best da på en måte. Uten at man trenger å si det»

I begge de intervjuformene som ble brukt var spillerne åpne om at det ofte kan oppstå opphetede situasjoner ute på fotballbanen. De hevdet at fotballmessige årsaker, feil og uhell som ble begått i forbindelse med trening og kamper ofte kunne være årsaken til de opphetede situasjonene innad i de ulike gruppene.

«Det blir litt kjefting og smelling, det gjør det når vi trener på banen. Man klager på hverandre, men vi kan ta hverandre i hånden etterpå. Vi er på topp der, også er vi på bunnen igjen»

En annen:

«Vi har spillermøter, snakker om ting når det er konflikter. Det har vært konflikter, da tar trenerne det opp»

En av respondentene hevdet i intervjusituasjonen at han hadde vært nær med å droppe ut av gatelaget da han følte et press i forhold til at han ikke var god nok som fotballspiller. Respondenten sa selv at dette presset i all hovedsak stammet fra han selv og sine forventninger til egne prestasjoner. Vedkommende sa det på denne måten:

«Jeg har vært på nippen til å legge skoa på hylla, jeg ser ikke meg selv som god nok, jeg får ikke til det jeg vil. Jeg føler ikke at jeg selv blir bedre. Da blir jeg demotivert til å fortsette og da kommer trenerne og setter meg på et annet spor. (...) Det går på meg selv, du finner mål selv, men når du ikke får til det du vil, så blir jeg irritert, da gidder jeg ikke mere. Gruppa vil ha meg her, de trenger meg. Hvis jeg ikke er rask nok eller skjønner teknikkene eller har den samme forståelsen som de som er veldig inne i det»

Krevende innpass

Felleskapet, tilhørigheten og det gode sosiale miljøet ble av respondentene trukket frem som selve kjernen til hvorfor de mente at gatelagssatsningen var en suksess. I både fokusgruppeintervjuene og i dybdeintervjuene vektla respondentene at det å ha en trygg plass å være rusfrie i, kombinert med anerkjennelse og aksept for deres egen historie var svært viktig for dem. Respondentene var også opptatte av viktigheten av å ikke være dømmende ovenfor lagkameratenes og de andres erfaringer og historier. Den dårlige fysiske formen hver enkelt hadde hatt ved oppstart i gatelaget ble etter hvert også et tema

i både fokus-gruppeintervjuene og dybdeintervjuene. Her var informantene enige om at de måtte strebe etter å være forståelsesfulle og vise hensyn til eventuelle nye spillers fysiske og mentale helsetilstand. Noen av informantene mente at:

«Man må ikke glemme seg selv at første gangen vi kom så måtte vi ha røyke-pause,så. (...) nei, og det der viktig at folk blir tatt jævlig.. eller godt imot»

Noen respondenter mente på sin side at ettersom langene hadde holdt på over lengre tid, kunne det derfor for nye spillere være en utfordring å finne sin plass på laget og få innpass i det sosiale miljøet som allerede var godt etablert.

«Det kan være vanskelig å komme inn i laget, vi er jo en ganske sammensveiset gjeng. Da kan det være vanskelig å komme inn å bli en del av gruppen. Vi vil jo inkludere deg, men du må by på deg selv også»

En annen spiller:

«Jeg kom tidlig inn, det kan være vanskelig å komme inn»

Treneren sa det slik:

«Dersom det kommer noen med veldig gode fotballferdigheter, så får de fort en høy stjerne til å begynne med, og det er lettere å komme inn, men så tar de en del plass, slik at ikke andre så lett kommer til..så det er noen små skjær i sjøen»

5 Diskusjon

Finnes det risikoelementer i «verdens beste ettervern»? Min studie har hatt som formål å undersøke nærmere om det også finnes risikofaktorer ved gatelagssatsningen som i verste fall kan føre til at deltakere faller ut av prosjektet – og hvilke risikoelementer det i tilfelle er, og hvordan disse kan forklares.

5.1 Bekymring for deltakelse i gatelagsfotball

Forskningsspørsmålene for denne studien fokuserer i hovedsak på hva spillerne selv anser som mulige risikoskapende og beskyttende elementer ved deltakelse i et slikt lavterskelt tilbud som det gatelagene representerer, og hvorvidt lagets trener hadde noe forhold til risikoelementer som kunne fungere som en barriere mot deltakelse, eller faktorer som kan føre til at deltakere slutter med gatelagsfotball. På bakgrunn av de svarene og den informasjonen respondentene oppga i både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene avtegnet det seg, som tidligere kommentert, tre temaer: Bekymringer / Spenninger i laget / Krevende innpass.

Både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene viste at flere av deltakerne hadde hatt bekymringer knyttet til oppstart og deltakelse i fotballstiftelsens gatelagsprosjekt. Gjennom intervjurundene fortalte respondentene om egne bekymringer i forbindelse med deltakelsen i gatelagsfotballen, så vel som familiens bekymringer knyttet til deres deltakelse i prosjektet.

De tre overnevnte fokusområdene for denne masteravhandlingen kan alle ses i lys av ulike teorier som handler om selvoppfatning, tilhørighet, mestring og makt.

Egne bekymringer

Flere av spillerne fortalte i fokusgruppeintervjuene om bekymringer de hadde erfart i forbindelse med egen deltakelse og oppstart i de ulike gatelagene. For de aller fleste av respondentene handlet disse bekymringene om en redsel for å omgås andre narkomane som befant seg i ulike faser i arbeidet mot et rusfritt liv. Ifølge selvbestemmelsesteorien til Deci og Ryan tar en persons indremotivasjon utgangspunkt i et grunnleggende ønske

om både mestring og selvbestemmelse. Dette grunnleggende ønske om mestring og selvbestemmelse er med på å påvirke menneskenes oppfattelse av egen kompetanse og indre motivasjon. Selvbestemmelsesteorien antar at menneskene har en medfødt egenskap som bidrar til at de aktivt søker etter å utvikle ferdigheter, utforske nye aktiviteter og utsette seg for nye utfordringer (Jakobsen, 2019). Denne medfødte egenskapen til å utvikle nye ferdigheter og det grunnleggende ønsket om å utforske nye aktiviteter kan i tråd med selvbestemmelsesteorien ha vært utslagsgivende i forhold til hvorfor respondentene til tross for bekymringene for deltakelse i gatelagene likevel bestemte seg for å delta i et slikt tilbud.

Respondentene fortalte om bekymringer for å gå på tvers av tidligere råd om at de helst burde unngå å omgås andre narkomane og at det å skaffe seg et liv og et nettverk utenfor rusmiljøet var å foretrekke. Dersom vi tolker dette i lys av Bourdieus habitus begrep, vil frykten for å omgås andre rusmisbrukere sannsynligvis stamme fra spillernes tidligere erfaringer. I følge Bourdieu er tidligere erfaringer med på å regulere hvordan vi oppfatter, vurderer og handler (Aakvag, 2008). De kroppsliggjorte erfaringene som er med på å danne en persons habitus kan også være med på å danne grunnlaget for personens mestlingsforventninger (efficiency expectations) og forventninger til resultatet av utført aktivitet (outcome expectations) (Bandura, 1977). Med utgangspunkt i Banduras *self-efficacy* teori og gatelagspillernes søken etter et rusfritt liv og recovery, innebærer det i realiteten at spillerne må ha tro på egne evner til å komme ut av et liv som er preget av rusavhengighet og troen på hvordan livet vil fortone seg etter at de har kommet ut av rusavhengigheten.

Det kan argumenteres for at respondentene i denne studien viste med sine bekymringer og refleksjoner at det å skulle omgås narkomane i ulike faser, ville kunne komme til å utgjøre et risikoelement for den enkelte deltaker. Respondentene vektla også at det å skulle omgås andre narkomane som kunne ha tilknytning til ulike rusmiljøer bidro til bekymringer for den enkelte deltaker. De fryktet at de skulle komme til å ruse seg igjen. Samtidig kan det argumenteres for at respondentene alle har et grunnleggende behov for å være en del av et felleskap og føle tilhørighet til andre mennesker, i kraft av å være et menneske (Karlsson & Borg, 2013). Ifølge selvbestemmelsesteorien til Deci og Ryan er tilhørighetsbegrepet knyttet opp imot menneskenes behov for å føle tilknytning til andre

mennesker (Deci & Ryan, 2002). Denne sosiale tilhørigheten er ifølge Jenkins avgjørende i forhold til utvikling av et menneskes identitet. Et menneskes identitet eksisterer ifølge Jenkins kun i interaksjon eller i samhandling med andre mennesker (Jenkins, 2004). Respondentenes søken etter sosialtilhørighet og et liv uten rus kan ha vært en sentral bidragsyter til hvorfor de til tross for bekymringen valgte å delta i gatelagssatsningen.

Familiens bekymringer

Selv om respondentene hovedsakelig fortalte om egne bekymringer knyttet til deltakelse i gatelagsfotballen var det også noen av respondentene som fortalte om familiens bekymringer. Gjennom fokusgruppeintervjuene dukket samtaler om familie og barndom stadig opp. De fortalte om familiens engstelse for at deltakerne skulle møte nye mennesker å ruse seg sammen med. I likhet med deltakerne selv, var også familiene engstelige for at interaksjonen med andre narkomane skulle komme til å utgjøre en risikofaktor for deltakerne. Det kan muligens argumenteres for at familiemedlemmenes tidligere erfaringer med respondentenes streben etter et rusfritt liv og recovery lå til grunn for denne bekymringen. Dermed kan det også tenkes at deltakerne i tråd med G. Meads speilings-teori vurderte seg selv i deres signifikante andres reaksjoner og forventninger til dem og til deres deltakelse i et gatelag. I tråd med Bourdieus kapitalbegreper kan det argumenteres for at de av respondentene som hadde erfart bekymringer fra familie og signifikante andre var i besittelse av en sosialkapital som bidro til at mestringsforventningene (Bandura) til egen suksess var høyere enn hos de av respondentene som ikke var i besittelse av slik sosialkapital.

Selv om datamaterialet i denne studien viste at mange av deltakerne i gatelagene hadde erfart vesentlige bekymringer knyttet til oppstart og deltakelse i gatelagsfotballen, viste materialet også at det sterke felleskapet og bedring i fysisk form bidro til at de opplevde tilhørighet og mestring i hverdagen. I likhet med resultatene fra denne studien viser også resultatene fra studien *Gatelagsfotball som Recovery på banen - «Verdens beste ettervern?»* at det til tross for opplevelsen av tilhørighet, mestring og bedring av fysiskform også fantes bekymringer og risikoelementer knyttet til deltakelse i norsk gatelagsfotball (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

Hystad peker i sin studie på at deltakelsen i et slikt felleskap som gatelagsfotballen representerer er flersidig. På den ene siden finner han en gruppementalitet som tar vare på og

verner om hverandre, og hvor det sosiale felleskapet er en viktig del av dette. Samtidig hevder han at det også finnes situasjoner som utfordrer disse verdiene (Hystad, 2017). I likhet med funn fra *Recovery* studien og undersøkelsene til Hystad oppgir respondentene i denne undersøkelsen også at det knytter seg bekymringer og risikoelementer i forhold til deltakelse i et gatelag. For de av respondentene som forteller om familienes bekymringer knyttet til deres deltakelse i gatelagene, kan det i lys av Bourdieus teori om kapital argumenteres for at de via sine respektive familier eller signifikante andre er i besittelse av det Bourdieu omtaler som sosialkapital. At en spiller opplever tilhørighet til familie, venner eller andre personer eller grupper som av spillerne selv oppfattes som deres signifikante andre er avgjørende for deres sosialkapital. Denne sosialekapitalen kan ifølge Bourdieu være utslagsgivende i spillernes søken etter suksess i arbeidet mot ett rusfritt liv og full recovery.

5.2 Interne spenninger i laget

Felleskapet, det sosiale miljøet og tilhørighetsfølelsen blir av deltakerne betegnet som de viktigste faktorene til hvorfor de ønsket å være en del av de ulike gatelagene. I begge intervjuformene ble felleskapet og tilhørighetsfølelsen trukket frem som hovedårsaken til at deltakerne selv mente at gatelagsprosjektet fungerte. Til tross for suksesshistoriene kom det også frem at det fantes potensielle risikoelementer ved disse felleskapene. Disse risikoelementene kunne ifølge respondentene være med på å bidra til at noen valgte å slutte med gatelagsfotball eller falle tilbake til et liv med rusmisbruk.

Stemningen i laget

I både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene la respondentene vekt på at de var en del av en sårbar og flyktig gruppe. De erkjente at det var svært lite som skulle til før noen falt fra eller kunne begynne å ruse seg igjen. Flere av respondentene presiserte viktigheten av lagets indre justis. At deltakerne viste respekt for hverandres situasjon og historier var ifølge deltakerne viktige elementer for å lykkes. De fleste av deltakerne rapporterte at de viste om eller hadde vært en del av risikofylte situasjoner i forbindelse med deltakelse i gatelagssatsningen. De fortalte om individuelle utfordringer og om utfordringer knyttet til det kollektive samholdet i og rundt lagene. Noen av respondentene fortalte at stemningen innad i laget hadde endret seg, felleskapet hadde gått i feil retning,

noe som førte til at enkelte på nytt hadde begynt å ruse seg, alene og sammen med andre på laget. De fortalte at de hadde mista taket på hverandre, noe som førte til indre konflikter i gruppa og at gløden ble borte. I likhet med spillerne fortalte også treneren om perioder med dårlig stemning og interne konflikter i laget. Han vektla i likhet med spillerne, gruppas sårbarhet og komplekse sammensetning som hovedutfordring i forbindelse med interne konflikter i laget. I likhet med min undersøkelse avdekker Hystad, i sin rapport, at deltakelse i gatelagsfotball på den ene siden kan være med på å bidra til en slags gruppementalitet der spillerne tar vare på og verner om hverandre, samtidig som det også finnes situasjoner som utfordrer tryggheten og samholdet blant spillerne (Hystad, 2017).

Å være en del av et felleskap er med på å skape tilhørighet og mening i den enkeltes liv (Karlsson & Borg, 2013). Recovery handler om personers arbeid for å komme tilbake til opprinnelig tilstand eller til en tilstand der mennesket selv opplever mening og økt tro på en meningsfull fremtid (Karlsson & Borg, 2017). I studien *Qualitative investigation of the role of collaborative football and walking football groups in mental health recovery* uttrykker respondentene bekymring i forhold til videre suksess i veien mot full recovery. Deci og Ryan hevder i sin selvbestemmelsesteori at det er en klar sammenheng mellom et menneskes oppfatning av sin egen kompetanse eller evne til å utføre en gitt oppgave og menneskets indre motivasjon. Dersom gatelagsspillerne opplever at oppgavene de stilles ovenfor er for krevende eller uoverkommelige vil dette ifølge selvbestemmelsesteorien til Deci og Ryan innebære at den indre motivasjonen uteblir, noe som kan hindre spillernes suksess og videre deltakelse i et gatelag. I lys av Bourdieus teorier om kapital og habitus kan det kanskje argumenteres for at spillerne på de ulike gatelagene i varierende grad er i besittelse av de tre kapitalformene. Dette kan bidra til at de derfor handler ut ifra livserfaring og handlingskompetanse (habitus). Deltakernes forventning til suksess vil ifølge Banduras Self-efficacy teori være en avgjørende faktor for om deltakerne lykkes i å holde seg borte fra rusmidler.

Konkurransinstinkt

Etter mange år med destruktiv livsstil og et liv preget av rusmidler rapporterte respondentene i dette datamaterialet om gledelige opplevelser knyttet til bedring i fysisk helse.

Selv om deltakelse i gatelagsfotballen ikke krever total rusfrihet, sa flere av spillerne at de relativt tidlig hadde oppdaget at et liv med rus ikke var forenlig med deltakelse i laget. Dette førte til at de relativt tidlig hadde trappet ned eller sluttet helt med rusmidler. De mange treningene i løpet av uken førte til en markant bedring i den fysiske helsen til hver enkelt. Ifølge respondentene hadde den raske bedringen i fysisk helse ført til at fokuset på fotballmessige ferdigheter hadde fått høyere fokus. Selv om respondentene hevdet å være bevisste på at deltakelsen i gatelagsfotballen hadde andre hensikter enn å bedre de fotballmessige ferdighetene, erkjente respondentene at konkurranseinstinktet hadde vokst frem som et resultat av den raske bedringen i fysisk helse og fotballmessige ferdigheter. Respondentene selv rapporterte om uheldige situasjoner der feil og uhell begått ute på fotballbanen i forbindelse med kamp og treninger av og til kunne føre til opphetede situasjoner innad i lagene. En respondent fortalte også at han hadde vært nær ved å «legge fotballskoene på hylla» da han følte at han ikke var god nok.

E. Lamont hevdet i sin forskningsrapport fra 2017 at konkurranseelementet i fotballen var en viktig motivasjonskilde for deltakerne (Lamont, Harris, McDonald, Kerin, & Dickens, 2017). Respondentene fra min undersøkelse gir, i likhet med Hystad, imidlertid uttrykk for at konkurranseelementet i fotballen kan virke både hemmende og fremmende. I lys av Jenkins sin teori kan det argumenteres for at respondentene kategoriserer og sammenlikner seg med hverandre. Ettersom Jenkins sin teori vektlegger den sosialekonteksten som interaksjonen mellom spillerne foregår i kan det muligens argumenteres for at deltakerne i tråd med både Mead og Jenkins sine teorier kategoriserer eller speiler egne handlinger og egen kompetanse med utgangspunkt i de andre deltakeres egenskaper og reaksjoner på seg selv. Det er derfor nærliggende å tro at respondentenes selvoppfatning konstrueres gjennom lagkameratenes reaksjoner på deres prestasjoner.

5.3 Innpass i laget

I begge intervjuformene vektla respondentene viktigheten av å ha et trygt miljø å være rusfri i. Kombinert med at annerkjennelse og aksept for egen historie var svært viktig for dem. De var også opptatte av at de ikke skulle være dømmende ovenfor andre spillere og deres historier. Respondentene la vekt på viktigheten av å være forståelsesfulle og

vise hensyn i forhold til forskjeller i fysisk form. I både fokusgruppeintervjuene og dybdeintervjuene fortalte respondentene at de prøvde å vise hensyn til den fysiske formen hos nye spillere, men at dette kunne være utfordrende ettersom deres egen form hadde forbedret seg radikalt og konkurranseinstinktet innad i laget hadde vokst frem. Noen av respondentene mente derfor at det kunne være utfordrende for nye spillere å få innpass i gruppen ettersom lagene hadde holdt på i lengre tid og spillernes fysiske form var bedret.

Treneren mente på sin side at nye spillere ble tatt godt imot og at de fort ble en del av gruppa. Treneren bekreftet at nye spillere med gode fotballtekniske ferdigheter ofte fikk en høy stjerne. Det kunne av og til føre til at disse tok mye plass på laget, noe som kunne bidra til at andre ikke fikk like mye plass, både på banen og sosialt.

J. Hystad (2017) beskriver deltakelsen i en slik gruppe som gatelagene representerer som et flersidig fenomen. Han hevder at man på den ene siden finner en gruppementalitet der spillerne tar vare på og verner om hverandre, samtidig som det også krever disiplin og beslutsomhet av den enkelte deltaker. Også del-studien beskriver gatelagsdeltakelsen som en flersidig prosess. De påpekte at deltakelsen i gatelagene hadde både en sportslig og en sosial dimensjon. Den sportslige dimensjonen handlet om å forbedre den fysiske formen og bli bedre fotballspillere, samtidig som den sosiale dimensjonen handlet om å trene seg opp til å takle deltakelse i ulike sosiale situasjoner og sosiale dimensjoner ved livet ellers. I likhet med mine funn, forteller også funnene i denne studien at konkurranseelementet og vinnerviljen blant deltakerne kan være med å føre til at noen spillere vil kunne oppleve å bli holdt utenfor, eller ikke få nok spilletid på fotballbanen. Ifølge Borg og Karlsson har alle mennesker behov for å være en del av et sosialt felleskap (Karlsson & Borg, 2017). For mange av deltakerne i gatelagene kan gatelagene være med på å bidra til at de opplever sosialtilhørighet til noe annet enn rusmiljøet. Det kan også tenkes at gatelagene representerer et trygt miljø, der deltakerne kan arbeide med utvikling av sosiale ferdigheter og bygge opp både sin sosiale og kulturelle kapital i trygge omgivelser (Bourdieu). I følge både spillerne og treneren kan det av og til oppstå uroligheter innad i gruppen når nye spillere slutter seg til gatelagene. For det første kan nye spillere med gode fotballtekniske ferdigheter få høy popularitet innad i gruppen, noe som også kan bidra til at andre deltakere får mindre spille tid. For det andre kan disse nye spillerne også ta mye plass i det sosiale miljøet, noe om kan bidra til å skape uroligheter innad i lagene.

Ut ifra disse to argumentene kan det i lys av Bourdieus teori om de tre kapitalformene muligens argumenteres for at deltakerne i de ulike gatelagene ikke nødvendigvis er i besittelse av høy sosial og kulturell kapital. Når nye spillere kommer inn i gruppen og får høy status kan dette muligens oppleves som truende for de opprinnelige deltakernes posisjon i gruppen. Mangel på sosial og kulturell kapital kan dermed bidra til at spillerne opptrer og reagerer ut ifra tidligere erfaringer(habitus). Disse tidligere livserfaringene utgjør ifølge Bourdieu deltakernes handlingskompetanse. Handlingskompetansen til deltakerne på et gatelag vil derfor variere ut ifra deltakernes livserfaringer og kontekstuelle situasjon. Dermed kan muligens Bourdieus teorier om kapital og habitus legges til grunn for hvorfor deltakelse i et gatelag kan være både fremmende og hemmende for hver enkelt deltaker.

Som nevnt innledningsvis i denne avhandlingen kan det tas til ordet for at alle deltakerne i Fotballstiftelsens gatelag har egne unike historier og personlige utfordringer knyttet til rusmisbruk. Under gjennomgangen av intervju materialet fra del-studien HA1 Gatelagsfotball som Recovery-«Verdens beste ettervern?», supplert med dybdeintervjuer av to spillere og en trener, ønsket jeg å se nærmere på om forhold i datamaterialet kunne ses opp mot forekomst av potensielle risikofaktorer, og om det eventuelt kunne knytte seg til deltakelse i gatelag? – For at en person skal oppleve motivasjon og mestring er det ifølge selvbestemmelsesteorien (Deci & Ryan, 1985) essensielt at deltakerne opplever at de er kompetente, og at oppgaver de blir stilt ovenfor er tilpasset deres egen mestringsevne.

Intervju materialet, og tidligere forskning på området, viser at respondentenes egne refleksjoner om motivasjon og mestring ser ut til å stemme godt overens med denne teorien. I lys av datamaterialet kan det også argumenteres for at Bourdieus påpekning av betydningen av økonomisk, kulturell og sosial kapital kan ha betydning for en persons handlingskompetanse. Respondentene fortalte i både fokusgruppeintervjuene og i dybdeintervjuene om egen uro og om noe støy innad i lagene. I lys av Bourdieus teori om de tre kapitalformene kan det muligens derfor argumenteres for at spillernes kroppsliggjorte handlingskompetanse og deres tidligere erfaringer(habitus) i forhold til konflikt-håndtering og konfliktløsning overgår deres sosiale kapital. På denne måten kan det derfor argumenteres for at deltakernes habitus overstyrer deres kulturelle og sosiale kapital, noe som igjen kan være med på å bidra til økte spenninger innad i lagene.

I likhet med Mead, tar Berger og Luckmann til ordet for at en persons identitet og selvbilde skapes i relasjon med andre individer og deres sosiale kontekst. Det kan derfor tenkes at respondentene i mitt datamateriale oppfatter seg selv både gjennom deres signifikante og generelle andre og at de speiler seg i familiens bekymringer for deres deltakelse i et gatelag. Samtidig opparbeider de seg en sosial og kulturell kapital ved å inngå i et miljø som har et felles mål om en rusfri hverdag med recovery. Jenkins (2004) hevder på sin side, noenlunde i samme retning som Berger og Luckmann, at alle mennesker sammenligner og klassifiserer seg i forhold til andre mennesker; at vår identitet skapes gjennom vår egen og andres forståelse av hvem vi er (Jenkins, 2004). Ifølge Jenkins er en persons identitet avhengig av samspillet med den sosiale konteksten som personen er en del av.

Fotballstiftelsens gatelagsprosjekt er et lavterskeltilbud for personer som erfarer, eller tidligere har erfart, utfordringer knyttet til et liv med rus. Min analyse, og de analysene den bygger videre på, viser at spillerne i gatelagsatsningen kan oppleve at deltakelse i gatelag kan bidra til sosial tilhørighet og mestring i et miljø som representerer andre verdier enn hva som er tilfelle i de rusmiljøene de kommer fra. Men deres identitet, formet både av tidligere og nye erfaringer, kan også bidra til at det oppstår spenninger og uheldige situasjoner innad i lagene. Deltakernes egne mestringsforventninger (self-efficacy) kan, som vi så i kommentarene fra Bandura (1977) ovenfor, også være avgjørende for deres motivasjon og innsats i arbeidet for et rusfritt og meningsfylt liv.

6 Spor av konklusjoner og noen tråkk videre

Jeg vil i dette kapittelet trekke tråder fra diskusjonene i kapittel 5 over i et noen forsøks-
vise konklusjoner. Jeg skriver spor av konklusjoner av flere grunner. For det første er mitt
empiriske materiale begrenset, for det andre er gatelagsfotballen som aktivitet svært
kompleks, både med hensyn til spillernes helsemessige sammensatthet og
klubbenes mangfoldige utfordringer. De er både toppidrettsmiljøer
og en sosial-politisk tjeneste.

Når det gjelder veien videre, er det opplagt behov for mer kunnskap om gatelagssatsing-
ens betingelser for suksess og effekter både i et individuelt lys, og som innovasjonsbidrag
i den norske velferdsstaten (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019). Det er nødvendig å løfte
på flere steiner og gå noen flere runder med både klubber, spillere og kommuner før
sterke konklusjoner trekkes om mulige risikofaktorer ved gatelagssatsingen. Likevel –
dette kapittelet summerer opp noen spor av slike forhold, basert på diskusjonen i forrige
kapittel – og forslag til noen tråkk videre.

6.1 Kan gatelagens velsignelse også være deres «forbannelse»?

Ved inngangen til dette prosjektet ønsket jeg å se nærmere på om det fantes risikofakto-
rer ved gatelagssatsningen som kunne være med på å bidra til at sårbare personer falt ut
av gatelagssatsningen, eller at de besluttet at gatelagsfotball ikke passet for dem. For å
finne ut av det, operasjonaliserte jeg problemstillingen til de to følgende forskningsspør-
målene:

- 1) Hva mener spillerne om mulige risikoskapende og beskyttende elementer ved deltakelsen i gatelagene?
- 2) Har lagets trener(e) et forhold til eventuelle risikoelementer som muligens kan fungere som barriere mot deltakelse, eller faktorer for at deltakere slutter?

Gjennom intervjuene kom det tydelig frem at det å delta på et gatelag hadde hatt stor betydning for mange. Flere av informantene beskrev tiltaket som det beste som kunne skjedd dem og at dette uten tvil var et ettervern som fungerte. Deltakerne tegnet bilder

av gode sosiale miljøer som for de fleste av dem hadde vært med på å bidra til en meningsfull hverdag. Fysisk aktivitet og det sosiale miljøet innad i de ulike lagene var også viktige bidragsyttere til at mange av deltakerne hadde trappet kraftig ned, eller sluttet å ruse seg. Treneren som deltok i dybdeintervjuene hadde mange suksesshistorier å fortelle om. Treneren identifiserte likevel også de samme risikoelementene som spillerne selv.

Selv om suksesshistoriene er mange og lovordene sitter løst, er det mulig å se konturene av en tosidighet ved gatelagsfotball. På den ene siden er dette et fantastisk initiativ som har vært med på å bidra til at personer opplever å komme tilbake til et normalt liv etter mange år med rusrelaterte utfordringer, på den annen side kan det argumenteres for at det finnes risikoelementer og triggere forbundet med deltakelse i en sårbar og flyktig gruppe som det gatelagene representerer. Deltakelse i gatelagsfotball virker til å ha en signifikant effekt for deltakernes opplevelse av identitet, verdi, tilhørighet og «makt»; empowerment. En rekke sosiologiske og sosialfaglige teorier spiller inn med betydelig relevans og bidrag til å forstå gatelagsfotball både som positiv arena for personlige recovery-prosesser, og som potensiell risikosone for opplevelser av tap av håp og nederlagsopplevelser.

Det sosiale aspektet ved gatelagsfotballen er sterkt til stede i deltakernes erfaringer, ved siden av den bedring det gir i fysisk helse, psykisk helse og sunne fritidsaktiviteter. Fotballtrenere rekrutteres primært ut fra deres kompetanse i treningslære, mens det er lagspillet og lagfelleskapets sosial-psykologiske mekanismer som ser ut til å være det viktigste grunnlaget for spillets suksess, og potensielle risiko.

En av respondentene uttrykte dette kanskje best selv, slik det fremkommer på oppgavens første side: *«Det finnes noen små skjær i sjøen».*

Gatelagsfotballens suksess er velkjent og godt beskrevet i både forskning og i media-opp-slag. Skjærene i sjøen er mindre eksponert. Det har ikke vært min/denne oppgavens hensikt å svartmale situasjonen. Fotball for rusmisbrukere er et godt tilbud, men i tråd med en kritisk forskningstradisjon som hele universitetssektoren står i, og som jeg i mitt fag identifiserer meg med, skader det ikke noen eller noe, om også forhold i samfunnet som de fleste vil oppleve som både ønskelige og gode, gjøres til gjenstand for kritiske blikk.

6. 2 Noen tanker om videre forskning på gatelagsfotball:

Resultatene fra forskningen *Recovery på banen* (Kobro, Borg, Karlsson, & Vike, 2019) og studiene som min oppgave artikulere, viser et mer sammensatt bilde enn hva de gjør hver for seg. Forskningen på området fokuserer, som nevnt, i stor grad på suksesshistorier om spillernes recoveryprosesser. Både «suksessforskningen» og mine egne undersøkelser av risikofaktorer, etterlater imidlertid noen spørsmål som det virker interessant å forfølge i eventuell videre forskning:

Forhold knyttet til deltakelse i et *lag* ser ut til å være en viktig faktor både for å beskrive recovery og risiko. Vil man finne samme sterke inkluderings og ekskluderingsfaktorer i idrettsaktivitet som ikke orienterer seg rundt laget som subjekt?

Konkurransemotivet i fotball er åpenbart. Kombinasjonen av min studie og recovery på banen, har vist at det kan slå ut i to retninger, både som styrking av samhold og som risiko for frafall. Et interessant spørsmål er om aktiviteter som ikke inneholder like stor konkurransedimensjon vil fungere annerledes?

Trenerens rolle virker å være en sentral faktor. Trenerne har fotballfaglig kompetanse, men det stilles ingen krav til sosialfaglig formalkompetanse. En nærmere undersøkelse av trenernes realkompetanse hva gjelder sosiale inkluderingsfaktorer og risiko ville vært interessant (Thompson, Knutsen, Johansen, Borg, & Karlsson, 2019).

De to USN-rapportene som min studie tar utgangspunkt i, konkluderer begge med at Fotballstiftelsens gatelagstiltak har god effekt for de involverte deltakerne. Det ville vært interessant å utvide tilgangen på data til en nasjonal studie, med inntak av mer kvantitativ datatilgang, med spørsmål om hvor mange av deltakerne som kommer seg ut i arbeid eller utdanning, hvor mange som klarer å slutte med rus i løpet av deltakelsen i gatelagsfotballen, registreres det bedring i boforhold, kontakt med barn/familie, og andre registerdata? Vil det samme mønsteret av suksess og risiko avtegne seg om tilgangen på data hadde vært bredere? Det foregår per dags dato gatelagsfotball i 19 norske byer/fotballag, og flere er på tur inn i folden. Det virker som en god strategi om ekspansjonen følges opp med fortsatt forskning og produksjon av kunnskap – både om fordeler og farer ved satsingen.

Referanser

- Aakvag, c. G. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Anthony, W. A. (1993). Recovery from mental illness: The guiding vision of the mental health service system in the 1990 s. *Psychosocial rehabilitation Journal* 16 (4), 11-21.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*,84(2), pp. 191-215.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *Social Construction of Reality: A Treatise in the sociology of Knowledge*. Garden City, New York: Anchor Books.
- Borg, M., & Askheim, O. P. (2010, 7 2). Deltakerbasert forskning i psykisk helsearbeid-et bidrag til mer "brukbar"kunnskap? *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, pp. 100-110.
- Brinkmann, S. T. (2010). *Kvalitative Metoder, En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. *Plenum Press*.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2002, 11(4)). The "What" and "Why" of goal pursuits: Human needs and self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, pp. 227-268.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008, 3). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *canadian Psychology/Psychologie Canadienne*,49, pp. 182-185.
- Finlay, L. (2012). Five Lenses for the reflexive interviewer. In J. Gubrium, J. Holstein, A. Marvasti, & J. Marvasti, *Handbook of interview Research*. CA: Sage publication.
- Finlay, L. (n.d.). *Five l*.
- fotballstiftelsen.no*. (2019, 01 26). Retrieved 01 26, 2019, from www.fotballstiftelsen.no
- Fotballstiftelsen.no*. (2019, 01 26). Retrieved from www.fotballstiftelsen.no: <https://www.fotballstiftelsen.no>
- frelsesarmeen.no*. (2019, 02 04). Retrieved from www.frelsesarmeen.no: http://www.frelsesarmeen.no/no/vart_arbeid/rusomsorgen/hoyre_kolonne/var_e_tilbud/gatefotball/
- Friedrich, B., & Mason, J. O. (2017). What is the score? A review of football-based public mental health interventions. *Journal of Public Mental Health*, Vol.16 Issue:4,, pp. 144-158.

- Fugletveit, R., & Tonholm, T. (2010). *Rehabilitering etter langvarig rusavhengighet: "To liv i ett", en kvalitativ studie om å bli rusfri*. Halden: Høgskolen i Østfold.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskaplige metoder*. Bergen: fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Guldbrandsen, L. M. (2017). *oppvekst og Psykologisk utvikling, Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helsedirektoratet.no. (2019, 01 25). Retrieved from Helsedirektoratet.no: <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/139/Lav-terskel-hoy-kvalitet-en-profesjonell-tillnerming-til-mennesker-med-rusrelaterete-problemer-IS-1809.Pdf> Internasjonal forskning om gatelagsfotball
- Holm, S. F. (2015, 10 09). *psykologisk.no*. Retrieved 03 05, 2019, from <https://psykologisk.no/2015/10/nokkelen-til-god-motivasjon/>
- Hystad, J. (2017). *Deltaking og samhandling på eit gatelag*. Bergen: Høgskulen på Vestlandet.
- Imsen, G. (2005). *Elevens verden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jakobsen, A. M. (2019, 04 09). *Idrottsforum.org. Nordic sport studies Forum/Making sense of sprots*. Retrieved from <https://idrottsforum.org/jakobsen121010/>
- Jenkins, R. (2004). *Social identity, Second edition*. London, New York: Routledge.
- Jenkins, R. (2006). *Social Identitet*. Aarhus: Academica.
- Jenkins, R. (2014). *Social Identity, fourth edition*. New York: Routledge.
- Karlsson, B., & Borg, M. (2013). *Psykisk helsearbeid, Humane og sosiale Perspektiver og praksiser*. Oslo: gyldendal Norsk Forlag AS.
- Karlsson, B., & Borg, M. (2017). *Recovery, Tradisjoner, fornyelser og praksiser*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- kirkensbymisjon.no. (2019, 02 04). Retrieved from kirkensbymisjon.no: <https://kirkensbymisjon.no/glimtvis/om-oss/>
- Kobro, L., Borg, M., Karlsson, B., & Vike, H. (2019). *Recovery på banen. Gatelag som samskapende sosial innovasjon i norske kommuner*. Porsgrunn: Universitetet i sørøst-Norge.
- Kvaale, S., & Brinkmann, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Lamont, E., Harris, J., McDonald, G., Kerin, T., & Dickens, G. L. (2017, 12). Qualitative investigation of the role of collaborative football and walking football groups in mental health recovery. *Mental Health and Physical Activity*, pp. 116-123.
- Landheim, A. S., Bakken, K., & Vaglum, P. (2002, 12(03)). Sammensatte problemer og separate systemer-Psykiske lidelser blant rusmisbrukere til behandling i russektoren. *Norsk Epidemiologi*, pp. 309-318.
- Lillevold, H. J. (2016). Mellom to stoler. utfordringer ved behandling av personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse. *Tidsskrift for Norsk Psykologiforening, Vol 53, nummer 12*, pp. 994-999.
- Macnaughton, J. F., & Meldrum, J. (2017). Dreams of Social Inclusion, True Experiences of street Soccer through Fictional Representation. *Creative Approaches to Research, vol.10.no.1*, pp. 52-70.
- Mead, G. (1934). *Mind, Self and Society from the standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mikaelsen, F., & Tonholm, T. (2012). *En for alle-alle for en! Et tiltak for å redusere sosial ulikhet i helse for rusavhengige i Fredrikstad og omeng*. Høgskolen i Østfold.
- Olsen, M. I., & Traavik, K. M. (2010). *Resiliens i skolen. Om hvordan skolen kan bidra til livsmestring for sårbare barn og unge. Teori og tiltak*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Pringle, A. (2009, 02). The growing role of football as a vehicle for interventions in mental health care. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 16*, pp. 553-557.
- Pringle, A., & Sayers, P. (2004, 5). It is a Goal! Basing a community psychiatric nursing service in a football stadium. *The journal of Royal Society for promoting of Health (JRSH)*, pp. 234-238.
- Raaheim, A. (2002). *Sosialpsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Regjeringen.no. (2019, 04 02). Retrieved from Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-26-2014-2015/id2409890/sec1>
- Ritzer, G. (2008). *Sociological Theor. 7th Edition*. New York: McGraw-Hill.
- Schiefloe, P. M. (2003). *Mennesker og Samfunn. Innføring i Sosiologisk Forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Semb, R., Borg, M., & Ness, O. (2016, 03). Tilpasning eller tilbaketrekning?- Tilhørighetsstrategier blant unge voksne med rus- og psykiske helseproblemer. *Tidsskrift for velferdsforskning*.
- Shery, E. (2012, 07 01). A Kick in the right direction: longitudinal outcpmes of the Australian Community Street Soccer Programe. *Soccer and Society, Vol 13(4)*, pp. 495-509.
- Thompson, T., Knutsen, T., Johansen, C., Borg, M., & Karlsson, B. (2019). *Gatelagsfotball som Recovery på banen"verdens beste ettervern"*. Drammen: Universitetet i Sørøst-Norge, senter for psykisk helse og rus.
- Tjora, A. (2019, 04 10). *Store Norske Leksikon.no*. Retrieved from Snl.no: <https://snl.no/sosialkonstruktivisme>
- Tonholm, T. (2017, 09 13). *Forskning.no*. Retrieved from <https://forskning.no/meninger/kronikk/2017/09/gatefotball-rusfritt-liv-apent-for-alle-gatelaget-ffk-fredrikstad-fotballklubb-rusomsorg>
- usn.no*. (2019, 02 04). Retrieved from *usn.no*: <https://www.usn.no/aktuelt/nyhetsarkiv/recovery-pa-banen-forskning-pa-gatelagsfotball-article213047-7457.html>
- Woolfolk, A. (2014). *Pedagogisk psykologi*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

VEDLEGG

Vedlegg 1. Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet «*Inne, men ute*»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan det sosiale miljøet i gatelagsfotballen kan påvirke spillere både positiv og negativ forstand. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å finne ut av om fotballstiftelsens gatelagsprosjekt har en utelukkende positiv effekt, eller om det finnes risikoelementer knyttet til det sosiale miljøet omkring gatelagene. Det foreligger lite forskning omkring gatelagsfotballen og svært lite forskning som knytter seg spesifikt til det sosiale miljøet i gatelagene. I dette prosjektet benyttes data som er samlet inn ved hjelp av fokusgruppeintervjuer med spillere fra 4 ulike gatelag. Fokusgruppeintervjuene er foretatt av forskere ved USN. Marit Borg og Bengt Karlsson. Da dette datamaterialet var noe mangelfyllt i forhold til under- tegnedes problemstilling ønsker jeg nå å foreta 2-3 dybdeintervjuer av tidligere spillere og en trener. Datamaterialet som samles inn i denne samtalen vil bli benyttes i undertegnedes masteravhandling som etter planen ferdigstilles mai-2019.

I dette dybdeintervjuet vil samtalen handle om deres erfaringer ved gatelagsfotball, og kan komme inn på deres forhold til rusmisbruk

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge, Institutt for helse, sosial og velferdsfag. Professor Marit Borg og Lars Ueland Kobro er prosjektansvarlige for prosjektet og for veiledning av masterstudenten.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I samarbeid med gatelagene har du fått tilbudet om å delta i dette prosjektet, da trener mener du kan ha erfaring som kan være interessant for prosjektets problemstilling. Det er totalt 3 tidligere spillere og en trener som får tilbud om å delta i prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du samtykker til deltakelse i dette prosjektet vil undertegnede foreta et dybdeintervju med lydopptaker. Intervjuet vil i ettertid bli transkribert og benyttes som datagrunnlag masteroppgaven «Inne, men ute»

Alle personlige opplysninger anonymiseres.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- *Det er kun prosjektansvarlige, veileder og mastergradsstudent ved Universitet i Sørøst Norge som vil ha tilgang til innsamlet materiale.*
- *Navn og kontaktopplysninger anonymiseres under transkribering av materialet. Datamaterialet oppbevares innelåst.*
- *Det er masterstudent Beate Herregården som samler inn og bearbeider data knyttet til dette prosjektet.*

Deltakere i denne studien vil ikke kunne kjennes igjen i denne studien, da alle deltakere anonymiseres.

Prosjektet skal etter planen avsluttes innen 01.06-2019. Alle personopplysninger og opp-tak slettes ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra [sett inn navn på behandlingsansvarlig institusjon] har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Universitet i SørØst-Norge* ved *Fakultet for helse og sosialfag Ved Lars Ueland Kobro og Beate Herregården*. Larsukobro@usn.no og Beateherregarden@tfk.no.
- Vårt personvernombud: *Paal Are Solberg hos USN avd. Porsgrunn*. personvernombud@usn.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Beate Herregården

Marit Borg

Lars Ueland Kobro

Student

Prosjektansvarlig

Veileder

Samtykkeerklæring

Jeg samtykker i at jeg har fått informasjon om forskningsprosjektet og at jeg til enhver tid har mulighet til å trekke meg fra prosjektet.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *inne*, men ute og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i *dybdeintervju*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 01.06-19

(Signert av prosjektdeltaker / dato)

Vedlegg 2 Intervjuguide

Intervjuguide til dybdeintervjuer med trener og spillere på gatelag

Overskriftene og mellomtitlene er områder for samtale. Innledningsvis presenteres intervjuets hensikt, hvordan de ulike temaene vil bli introdusert, samt informantenes rettighetene i informert samtykke.

Tidligere deltakere:

1. Hvorfor begynte du å spille gatelagsfotball? Kan du fortelle litt om hvordan du først begynte – om det var noen som tok deg med, eller hvordan du ellers begynte?
2. Hva synes du var det beste med gatelagsfotballen? Hva var det du likte spesielt godt så lenge du var med?
3. Synes du det å være med på gatelaget gjorde det lettere for deg å komme videre i livet, på noen måte?

(Ferdig med ressursfokus – over på utfordringer)

4. Kan du fortelle litt om hvorfor du ikke er med lenger?
5. Kan du peke på noen spesiell hovedgrunn til at du sluttet?
6. Har det vært lettere eller vanskeligere for deg å komme videre i livet med dine utfordringer, etter at du sluttet? Forklar litt hvorfor.
7. Dersom dette ikke allerede er berørt og besvart:
På hvilke måter synes du det å være en del av et fotballag bidro til en følelse av å høre til et sted? Positivt/negativt?
8. Opplevde du deltakelse i gatelagsfotballen som bra eller en belastning for ditt mål om å ha en rusfri hverdag?
9. Hva mener du måtte vært annerledes for at du skulle vært en del av gatelaget i dag?

Refleksjoner i etterkant av spørsmålene, avslutning av samtalen:

Hva har du opplevd som viktig i dette intervjuet? Hvordan opplever du din egen rolle – føler du at du har fått sagt det du vil? Føler du at jeg som intervjuer har lagt svar i munnen på deg, eller presset det til å si ting du egentlig ikke mener?

Er det noe du ønsker å tilføye før vi avslutter intervjuet?

Spørsmål til gatelagstreneren:

Litt kort info om prosjektet og smaltalk for å bryte isen...

7. Hvilken hoved-erfaringer har du «over all» i forhold gatelagsfotball som verktøy for spillernes arbeid med å få til en rusfri og meningsfull hverdag?
8. Det er mye fokus på alle suksesshistoriene knyttet til dette. Har du noen erfaringer med det motsatte – noen ganger det ikke fungerer?
9. Hvis vi fokuserer på en faktor som åpenbart er veldig positiv for mange spillere – fellesskapet i garderoben, rundt matbordet, på vei til bortekamp, på treningsfeltet og på banen i kamp.
10. Har du tanker eller erfaringer med at denne sterke fellesskapsdimensjonen også har en bakside – er det noen som kan oppleve å falle utenfor? - Kan du fortelle litt om dette?
11. Hvordan opplever du at nye spillere blir mottatt av de andre på laget? Har du erfaringer eller tanker om de blir inkludert med en gang, eller må de «jobbe» seg litt inn.
12. Handler det om å bli akseptert som den man er, eller litt som «kom som du er – og bli som oss, så raskt som mulig?»
13. Hva tenker du kan være årsaken til at noen slutter? Har du opplevd personer som ikke har passer inn? Hvordan da, i så fall?

Refleksjoner knyttet til samtalen:

Hva har du opplevd som viktig i dette intervjuet? Hvordan opplever du din egen rolle – føler du at du har fått sagt det du vil? Føler du at jeg som intervjuer har lagt svar i munnen på deg, eller presset det til å si ting du egentlig ikke mener?

Er det noe du ønsker å tilføye før vi avslutter intervjuet?

Vedlegg 3 Godkjenning fra NSD.

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Page 1 of 2

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Inne, men ute

Referansenummer

161811

Registrert

22.11.2018 av Beate Herregården - 179363@student.usn.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Sørøst-Norge / Fakultet for helse- og sosialvitenskap / Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Marit Borg, marit.borg@usn.no, tlf: 31008751

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Beate Herregården, beate.herregarden@t-fk.no, tlf: 90208709

Prosjektperiode

01.01.2019 - 15.05.2019

Status

13.02.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

13.02.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 13.02.19 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte. MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde

dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helseopplysninger og alminnelige personopplysninger frem til 15.05.19 LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2). PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon. OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet! Kontaktperson hos NSD: Silje Fjelberg Opsvik Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)